

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΕΙΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΚΡΙΣΙΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ

ΕΝ ΤΗ ΜΕΓΑΛῃ ΤΩΝ ΤΕΛΕΤΩΝ ΑΙΘΟΥΣῃ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
Τῆς 15 ΜΑΪΟΥ 1927

ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΙΣΗΓΗΤΟΥ

ΚΩΝ. Ι. ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1927

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Μετά τὰς μεγάλας ἀτυχίας καὶ τὰς ἀδοκίμους συμφορὰς ὀφείλουσιν οἱ ἄνθρωποι ἕκαστοι καὶ ἐν συνόλῳ οἱ λαοὶ νὰ συλλέγωνται εἰς ἑαυτοὺς καὶ ἀθροίζωνται καὶ ἐμφρόνως περισκοπῶσι τὰ πρόσφορα φάρμακα καὶ τὰς καταλλήλους μεθόδους τῆς ταχείας θεραπείας καὶ συντόνου ἀνορθώσεως, ἐὰν μὴ θέλωσι νὰ ἀφανισθῶσι καὶ ὑποκείμενον οἴκτου ἢ γέλιωτος τοῖς ἄλλοις καταστῶσιν. Ὅτε κατέβλητον ἔτι τὴν Γερμανίαν βαρεῖς οἱ στρατοὶ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος, ὁ περιώνυμος φιλόσοφος Fichte ἐξεφώνει ἐν Βερολίνῳ τοὺς περιφήμους καὶ φλογεροὺς "Λόγους πρὸς τὸ γερμανικὸν ἔθνος," (1808) καὶ ἀπῆτει ἐντόνως ἵνα δι' ὀρθῆς καὶ ἐπιμελημένης ἀγωγῆς καὶ παιδείας τῆς νεολαίας ἀναγεννηθῆ τὸ γερμανικὸν ἔθνος, πρὸς ὃ ἔμελλε κατ' αὐτὸν νὰ συνδεθῆ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος ἢ σωτηρία. Συμβούλευεν ἵνα ὁ λαὸς ὅλος ἀναπτύξῃ καθαρὸν χαρακτήρα καὶ ἀναδείξῃ ἑαυτὸν πρότυπον ἠθικῆς ἐνεργείας καὶ οὕτω μορφωθῆ γενεὰ ἱκανὴ μὲν νὰ προβάλλῃ ἑαυτὴ ὑψηλοὺς σκοποὺς καὶ εὐγενῆ ἰδεώδη ἐτοιμῆ δὲ πάντοτε ὑπὲρ ἐκείνων προθύμως νὰ πίπτῃ. Τὸ καταπεπτωκὸς τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ φρόνημα ἀναπτεριῶν καὶ τὰ προσήκοντα διδάσκων ὁ μέγας φιλόσοφος ἔλεγεν ὅτι οὐχὶ δι' ἐξωτερικῆς δυνάμεως ἀλλὰ διὰ τῆς ἠθικῆς πεποιθήσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ ἀνόρθωσις· τὸ ἔθνος ὀφείλει, ἔλεγε, νὰ ἔχῃ ἐμπέδους ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ νὰ ἔλθῃ διὰ τῆς παιδείας εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ καθήκοντος. Οὐχ ἤττον ὑψηλόφρονας θεωρίας καὶ μεγαληγόρους ἀληθείας ἐκήρυττε συγχρόνως ἄλλος ἰδεολόγος φιλόσοφος.

ὁ πολὺς Ἐγγελοῦ διδάσκων ὅτι οἱ λαοὶ τότε καθίστανται ἐξαίρετοι καὶ θαυμαστοί, ὅταν ἐντρέφονται ἐν λαμπροῖς καὶ τὴν ἐνδοτάτην τοῦ ὄντος φύσιν ἐμφαίνοῦσι διανοήμασιν. οἷα παρέχουσι μάλιστα ὁ ἑλληνισμὸς καὶ ὁ χριστιανισμὸς. Κεκτημένος τὸν θησαυρὸν τῆς ἐγκρίτου τῶν ἡμετέρων προγόνων σοφίας ἐθεώρει τὴν Ἑλλάδα πνευματικὴν αὐτοῦ πατρίδα καὶ τοὺς Ἑλληνας ποιητὰς καὶ φιλοσόφους πολυτίμους φίλους καὶ οἰκείους. Ἐγνωμάτευε δὲ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία εἶναι τὸ ἰδεώδες τῆς καλολογικῆς καὶ ἠθικῆς τῶν κοινωνικῶν καταστάσεως καὶ παρετήρει ὅτι εἰς δημιουργίαν νέου διανοητικοῦ βίου πρέπει νὰ συντελεῖσιν αἰεὶ τὰ μεγάλα τῶν ἀρχαίων χρόνων ἰδεώδη. Ταῦτα δὲ φρονῶν συνεβούλευε τοῖς σπουδασταῖς, ὅπως διηγεκῶς μελετῶσι τὰ κλασσικὰ ἔργα καὶ τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς, ὧν ἡ ἐπαφή θὰ πορίζῃ, ὡς ἔλεγε, πάντοτε, καθὰ τῷ Ἀνταίῳ ἢ πρὸς τὴν γῆν ἐπαφή, νέας δυνάμεις καὶ νέαν ἐξαρσιν. Τοιαῦτα ὑπερφυῖ διδάγματα ἠτύχησε τὸ εἰρημένον ἔθνος νὰ ἐνωτισθῇ καὶ ἐνστερνισθῇ καὶ κατώρθωσῃ κατ' ἐκεῖνα μορφωθὲν καὶ ἀναπτύχθῃ μὴ μόνον τὴν ἐλευθερίαν ταχέως νὰ ἀνακτήσῃται ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπίζητον ἀκμὴν προίμως νὰ ἐξίκηται καὶ ἔδρασε μεγάλα καὶ ἐποίησε θαυμαστά, ἐφ' ὅσον ἐν τοῖς ὕψηλοις τῶν ἰδεολόγων φιλοσόφων θεωρήμασι φιλοτίμως ἐνέμενε. Καὶ τὸ ἡμέτερον ἔθνος πολλῶν δικαιότερον καὶ εὐλογώτερον εἶχε καθήκον ἐπιτακτικὸν εὐθύς μετὰ τὴν ἀγυπολόγιστον ἐν Μ. Ἀσίᾳ συμφορὰν νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπούλωσιν τῶν θεινῶς ἐπενεχθέντων τραυματιῶν καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν διόρθωσιν τῶν ἀπροσδοκίτως ἐπιγενομένων κακῶν, ὥστε νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν προσήκουσαν αὐτῷ περιωπὴν καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑπὸ εὐκλεοῦς παρελθόντος κληροδοτηθεῖσαν αἴγλην. Πρὸς ἔφικιν τοῦ σεμνοῦ τούτου καὶ ἱεροῦ σκοποῦ ὄφειλε νὰ ἀναζητήσῃ τὰς εὐρείας καὶ γνωρίμους λεωφόρους, δι' ὧν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἤχθησαν εἰς περιφανεῖς μεγαλουργίας καὶ προήλθον εἰς ἀνυπερβλήτους ἐνὶ παντὶ τελειότητας. Ὄφειλε δηλαδή ἀμελλητὴ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐντελεχῆ θεραπείαν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ τὴν θερμὴν λατρείαν τῶν ὕψηλῶν καὶ τῆ θείᾳ τοῦ ἀνθρώπου φύσει πρεπωδῶν ἰδεωδῶν, ἐνὶ λόγῳ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς οἰκείας καὶ πατρίδας ἀρετάς. Διότι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος διε-

κρίθη ἐξ ἀρχῆς οὐχὶ κατὰ τὴν εὐπορίαν τῶν χρημάτων καὶ τὴν ὀλικτὴν δύναμιν ἀλλὰ κατὰ τὴν θαψύλειαν τῶν λαμπρῶν διανοημάτων καὶ τὴν εὐπορίαν τῶν εὐγενῶν συναισθημάτων, τὴν ἀληθῆ μόρφωσιν καὶ τὴν σεμνὴν εὐσέβειαν, τὴν θερμὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἄλλοιαν πᾶσαν ἀρετὴν. Διὰ τῆς ἐνθέου λατρείας καὶ ἀκραφνοῦς ἀφροσύσεως πρὸς τὸ ἰδεῶδες μετηρσιώθη τὸ πάλαι εἰς τὰ ἀθέατα τοῦ διανοητικοῦ βίου ὄψη, διέγνω ἀρκούτως καὶ ἀπετύπωσεν ἐκπρεπῶς τὴν θεσπεσίαν εἰκόνα τοῦ αἰδίου, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ. (ὣτως ἠδυνήθησαν οἱ Ἕλληνας γὰ ὑπερβάλλουσι πάντας τοὺς λαοὺς καὶ γὰ φαίνονται ἐν αὐτοῖς ὡς τινες ὑπεράνθρωποι, εἶχε δὲ δίκαιον ὁ μέγας Ἀλέξανδρος παραβάλλων τοὺς ἐντῷ στρατοπέδῳ Ἕλληνας πρὸς ἡμιθέους περιπατοῦντας ἐν θηρίοις. ¹⁾ Εἰς τὴν θαυμαστὴν ἀνύψωσιν τῶν Ἑλλήνων συνεβάλετο κατ' ἐξοχὴν ἡ πρὸς τὸ θεῖον εὐλάβεια, ἡ εὐσέβεια πρὸς τὸν παντοδύναμον καὶ ὑπέρτατον τοῦ κόσμου κυβερνήτην, ὃν ἐθεώρουσαν ἀρχῆθεν καὶ ἀνύμνουσαν ὡς τὸ στερρόν τῆς δικαιοσύνης ἔρεισμα καὶ τὴν τελείαν τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν περίληψιν. Διότι ἡ παραδοχὴ καὶ τιμὴ ὄντος τὰ πάντα δυναμένου καὶ γινώσκοντος, αἰδίου καὶ ἀμεταβλήτου, ἀγαθοῦ καὶ δικαίου ἐμποιεῖ μὲν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν συνείδησιν τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ φύσεως ὡς συγγενοῦς τῷ Θεῷ ἐμβάλλει δ' ἅμα τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀδυναμίας καὶ μικρότητος· ἐνθεν μὲν προβάλλει ἠθικὸν ἰδεῶδες, εἰς ὃ ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει αἰεὶ γὰ κατατείνη, ἐνθεν δὲ περιστέλλει τὴν ἔπαρσιν καὶ διακυλύει τὴν ἀλαζονείαν· ἀπείργει ἀπὸ τῆς ἀθυμίας καὶ ἀπογνώσεως καὶ πορίζει τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἐλπίδα κρείττονος μέλλοντος. Ἡ δὲ πρὸς τὸ θεῖον εὐσέβεια εἶναι ἀρρήκτως συνεζευγμένη τῇ πεποιθήσει ὅτι ἡ ἀρετὴ ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὲρ πάντα τὸ ἀξιολογώτατον καὶ ὅτι οὐ μόνον ἐν τῷ παρόντι βίῳ τιμᾶται ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀμείβεται τοῦναντίον δὲ ἡ κακία ψέγεται καὶ τιμωρεῖται. Εἶναι ἀνωμολογημένον καὶ ἀναμφίλεκτον ὅτι ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ εὐρίσκονται ἀνέκαθεν ἐν στενοτάτῃ σχέσει καὶ συνάπτονται ἰσχυρῶς πρὸς ἀλλήλας ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ

¹⁾ Πλούταρχ., ἐν βίῳ Ἀλεξάνδρου 51.

ἀγωγή. Καὶ καθίσταται μὲν ἴσως ἡ τοιαύτη συνάφεια ἄσκοπος καὶ περιττή εἰς τοὺς εὐρείαν μὀρφωσιν καὶ βαθεῖαν ἠθικὴν συνείδησιν ἔχοντας ἀνθρώπους τοὺς ἐπισταμένους ὅτι αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι ἔχουσι καθ' ἑαυτὰς πραγματικὸν κῶρος καὶ ἐπιτακτικὴν δύναμιν οὐδὲ χρήσουσιν ἐξωτερικῆς προσταγῆς καὶ τῆς ἀπὸ τῶν νόμων ἀπεικῆς ὅπως καταστῶσι γνώμονες ἀγωγῆς καὶ κανόνες βίου.¹⁾ Ἄλλ' εἶναι ὅμως ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητος εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ κατὰ τινὰ ἀπλούστερον τρόπον διανοουμένους· οὗτοι ἐμφοροῦνται ἀδαμαντίνης πεποιθήσεως ὅτι ὁ Θεὸς ὑπάρχει ὁ ἠθικὸς νομοθέτης καὶ ἡ τῆς συνειδήσεως φωνὴ εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅτι ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν νὰ πράττωμεν κατὰ τὰς δοθείσας ἡμῖν ἐντολὰς καὶ ὑπακούωμεν τῇ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συνειδήσει ἀποκαλυπτομένῃ θείᾳ θελήσει. Ἡ ἐννοια δηλαδὴ τοῦ ἀγαθοῦ λαμβάνει προσωπικὸν χαρακτήρα καὶ τὸ ἀκρότατον ἀγαθὸν θεωρεῖται ἐν μορφῇ ἀνθρωπίνῃ. Ὁ προσωπικὸς Θεὸς νοεῖται ὡς ὁ δοτῆρ τῶν ἠθικῶν νόμων, ὁ ἐπιτάττων μὲν καὶ ἀμείδων τὸ ἀγαθὸν ἀπαγορεύων δὲ καὶ τιμωρῶν τὸ κακόν· ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται ὡς τὸ ἀπόλυτον ἀληθὲς καὶ καλόν, ἀγαθὸν καὶ μακάριον. Ἐκ τῆς πίστεως εἰς τὴν παρ' ἐκείνου βοήθειαν ἀντλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι παραμυθίαν, θάρρος ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ζωῆς καὶ δύναμιν ἐν τῷ κατὰ τοῦ κακοῦ ἀγῶνι· ἐκ τῆς πίστεως εἰς ὑπέρτατον τοῦ κόσμου κυβερνήτην καὶ δίκαιον κριτὴν ἀρῶνται τὴν πεποίθησιν τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἀγαθοῦ εἴτε ἐν τῷδε εἴτε ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ· ἐκ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἐπεγενησομένην τελείωσιν ἀπογέμουσι τῷ ἀγαθῷ αἰδίων ἀξίαν.²⁾ Ἐντεῦθεν εὐδῆλον ὅτι ἡ θρησκεία ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα³⁾ καὶ ὅτι ἡ

¹⁾ Messer, Ethik, 94.

²⁾ Ἄλλο τὸ ζήτημα ὅτι ἡ ἐκ τινος ἐξωτερικῆς ἀνάγκης ἢ τινος ὑπολογισμοῦ καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως χάριν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ προϊούσα ἐνέργεια δὲν εἶναι κατ' οὐσίαν ἠθικὴ ἀλλὰ μόνον "νόμιμος". Ὅπερ ἐν τῷ προκειμένῳ σπουδαιότατον καὶ ἀναμφήριστον εἶναι ὅτι ἡ θρησκεία συμβάλλεται μεγάλως εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν ἅτε ἀποτρέπουσα ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ ἐθίζουσα εἰς τὸν ἀγαθόν.

³⁾ Καὶ ὅσοι τῶν φιλοσόφων ἐρσιδόντες τὴν θρησκείαν ἐπὶ μόνου τοῦ συναισθημάτος ἀρνοῦνται αὐτῇ ὑπερβατικὸν ὑποκείμενον καὶ δογματικὸν τύπον ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ θρησκεία ἔχει σπουδαιότητα ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν ἠθικὴν ἀγωγήν καὶ ἀποφαίνονται ὅτι οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται

ἠθικὴ ἐνέργεια εἶναι τῷ λαῷ ἀδύνατος ἄνευ θρησκευτικῆς πίστεως¹⁾ καὶ κατ' ἀκολουθίαν οἱ ἀνατρέποντες ἢ ὀπισσώποτε ὑποσεύοντες τὴν θρησκευτικὴν πίστιν καταλύουσι τὸ καθ' ἑαυτοὺς τὸ κῦρος τοῦ ἠθικοῦ νόμου, οὕτω δὲ ἀποβαίνουσι τοῦ λαοῦ δεινοὶ διαφθορεῖς καὶ μισαροὶ καταστροφεῖς καὶ μεταβάλλουσι τὴν σεμνὴν τῶν ἀνθρώπων κοινωνίαν εἰς ταπεινὴν φαυλοβίον συμμορίαν. Δικαίως ἄρα οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι τιμῶσι τὴν θρησκείαν καὶ ἐξαιρουσι τὴν ἀπ' αὐτῆς ὠφέλειαν. Ὁ περιώνυμος Κάντιος παρέχει τῆς θρησκείας ὄρισμόν, ὃν καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὕστερον φιλόσοφοι καὶ θεολόγοι ἐνέχριναν, ὅτι δηλονότι "θρησκεία εἶναι γνῶσις πάντων τῶν καθ' ἡμέτερον ἡμῶν ὡς θείων προσταγμάτων," παρατηρεῖ δ' ὅτι ἡ θρησκεία περιλαμβάνει ἀναγκαίως προϋποθέσεις, αἵτινες ἄγουσιν εἰς ὑπερβατικὰς ἐννοίας καὶ εἶναι ὑποκείμενον οὐχὶ τῆς ἐπιστήμης ἀλλὰ τῆς πίστεως. Ὡσαύτως γνωματεύει ὁ μέγας οὗτος τῆς Γερμανίας φιλόσοφος ὅτι μία μόνη θρησκεία, ἡ χριστιανική, ἐπαρκεῖ ὅλως εἰς τὰς ἠθικὰς ἀπαιτήσεις καὶ ἅμα θεραπεύει ἄριστα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συνδέσωμεν τὴν πίστιν πρὸς τὴν γνῶσιν.²⁾ Ἄν δὲ ἡ θρησκεία ἡ χριστιανική ὑπάρχη τοῖς ἄλλοις λαοῖς τὸ προσφορώτατον τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς μέσον, ἡμῖν τοῖς Ἑλλησιν εἶναι ἅμα καὶ ἀτίμητον σέβασμα διότι μετὰ τῆς γλώσσης συναπετέλεσε τὴν ἱερὰν κιβωτόν, ἐν ἣ τὸ ἡμέτερον ἔθνος περιεσώθη ἐν τῷ κατακλυσμῷ τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν. Καὶ ὅποτε οἱ σοφοὶ ἄνδρες τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως αὐτῶν

οὔτε ἐν τῷ παρόντι οὔτε ἐν τῷ μελλόντι νὰ ἀποκλεισθῇ τῆς ἐκπαιδεύσεως ὡς οὕσα ἀναπόσπαστον τοῦ βίου στοιχεῖον καὶ ἄφυκτον τῆς ἠθικῆς ἔρρισμα (*Natorp, Socialpädagogik. σ. 373. 376. 380 ἐξ. 388. πῆλ. τοῦ αὐτοῦ «Religionsunterricht oder nicht?» ἐν Deutsche Schule τόμ. 10, 1906. καὶ «Religion und Religionsunterricht.» ἐν Lehrerzeitung 15, 1908. Τοσοῦτο δ' ἀναγκαῖα ὑπάρχει ἡ θρησκεία - λέγει ὁ Natorp. (ἐνθ. ἀνωτ. 389) - ὥστε, ἂν ἡ καθ' ἑαυτῆσιν μὴ ἐφαίμετο ἐπαρκῆς, ἔδει πάντως νέα θρησκεία νὰ δημιουργηθῇ.*

¹⁾ Οἱ θεολόγοι κατὰ τὸ πλεῖστον γνωματεύουσιν ὅτι ἄνευ Θεοῦ θὰ ἦτο ἀδύνατον τὸ ἀληθὲς τῆς συνειδήσεως καθῆκον, ὅτι δηλονότι ἡ ἐπιτακτικὴ τῶν ἠθικῶν κανόνων δύναμις θεμελιούται μόνον ἐπὶ τῆς θελήσεως καὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἡ πραγμάτωσις τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν προβιβάζεται μάλιστα διὰ τῆς εἰς προσωπικὸν Θεὸν πίστεως. Ἐπιθ. *Cathrein, Moralphilosophie 2°, 17. Messer, Ethik. σ. 126.*

²⁾ Kant, *Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft, 4 Stück, Ausg. von Rosenkronz. Bd. 10 σ. 184 ἐξ.*

μεριμνῶντες ἐπικαλοῦνται τὸν ἑλληνισμόν καὶ τὸν χριστιανισμόν. τί ἄλλο κρεῖττον καὶ ὑψηλότερον δύνανται εὐλόγως νὰ σέβωνται καὶ τίνος ἄλλου στερρότερον ὀφείλουσι κατὰ καθήκον νὰ ἀντέχωνται παρὰ τὸν χριστιανισμόν καὶ τὸν ἑλληνισμόν οἱ Ἑλληγες λόγιοι καὶ πολιτευταὶ οἱ ἐντεταλμένοι νὰ συντελῶσι κατ' ἐξοχήν εἰς τὸν ἀληθῆ ἀνθρωπισμόν, νὰ χειραγωγῶσι τὸν λαόν καὶ κατευθύνωσιν εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ ἱστορικὸν προορισμόν; Τύχη δ' ὅμως κακῆ τοῦ ἱεροῦ καθήκοντος ἐγένοντο πολλοὶ ἐπιλήσμονες καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κρισίμοις καὶ θεινοῖς χρόνοις, οἷς διέρχεται ἡ πολυπαθῆς καὶ ἀναξιοπαθούσα πατρίς. Δὲν ὄκνησαν νὰ προσβάλωσι τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ αὐτοὶ διδάσκαλοι ὄντες νὰ χαρακτηρίσωσι τὴν θρησκείαν ὡς ρίζαν τῶν κακῶν καὶ ἄρνησιν τῆς σκέψεως. "Ὅπερ δὲ λυπηρὸν, ὅτι δὲν ἐσωφρονίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐντόνου διαμαρτυρίας καὶ ἐξεγέρσεως τοῦ ἡμερησίου τύπου καὶ τῆς ἰσχυρᾶς ἀποδοκιμασίας τοῦ λαοῦ οὐδ' ἀπεφάσισαν ὅλως, καθὰ φαίνεται, νὰ καταλίπωσιν ἐπὶ τέλος τὰς ἀσεβεῖς αὐτῶν παραδιδασκαλίας.¹⁾ Πρέπει ὅμως νὰ

¹⁾ Ἐν τῷ νέῳ περιοδικῷ, ὅπερ ἐπιγράφεται χαριέντως "Ἀναγέννησις, μηνιαῖο περιοδικό", καταχωρίζεται διατριβή, ἐν ἣ πλὴν ἄλλων παραδόξων γράφονται (σ. 94) τὰ ἐξῆς περὶ τῆς ἀξίας τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ καθόλου τῆς χρησιμότητος τῆς θρησκείας. "Μιὰ τέτοια ριζική μεταβολή, τέτοια ἀνατροπή τῶν ἀξιῶν ἔφερε στὸν κόσμον ὁ Χριστιανισμός. Τόσα νέα δημιουργήσε μέσα μας, ποὺ ἔγιναν πιά συστατικά μας. Μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ σκεφτοῦμε κἄν τὸν ἑαυτό μας καὶ τὴν ἱστορίαν μας χωρὶς αὐτόν. Καὶ ὅμως ἀπὸ μιὰ ἄλλη ὄψη ἦτο γιὰ τὴν ἐποχὴ του ἀπαραίτητος. Θὰ μοῦ πῆτε: θέλεις λοιπὸν μιὰ νέα θρησκεία; Καὶ γιατί ὄχι; Μὰ πρέπει νὰ σκεφτοῦμε, πῶς δὲν εἶναι πάντα στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία οἱ ἴδιες λειτουργίες, ποὺ ἐκπληρῶνουν τοὺς ἴδιους σκοπούς. Θέλω νὰ πῶ, πῶς ἐκεῖνο ποὺ ἔδωσε ἄλλοτε ἡ θρησκεία, δὲν εἶναι ἀνάγκη πάλι ἡ θρησκεία νὰ μᾶς τὸ δώσῃ. Ἡ ἱκανοποίηση τοῦ αἰσθητήματος, ἡ θέση ἐνὸς ἀπολύτου σκοποῦ γιὰ τὴ θέλησιν τῆς ἀνθρωπότητος (sic) καὶ ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτό, ἡ σκέψις τῶν ἀξιῶν ποὺ χρειαζόμαστε, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προέλθουν ἀπὸ ἕνα ἄτομο μὲ ἀξιώσεις, πῶς προέρχεται ἀπὸ τὸ θεὸ καὶ μᾶς δίνει μιὰ ἀποκάλυψιν. Δὲν ξέρω μάλιστα ἂν θὰ ἦταν δυνατό νὰ δεχτοῦμε σήμερον κάτι τέτοιο. Εἴμαστε πολὺ ἐπηγεασμένοι, πολὺ σαστισμένοι ἀπὸ τὸ χριστιανισμό, ὥστε νὰ μπορέσωμε νὰκούσωμε τὴν λέξιν « Θεὸς » χωρὶς νὰ τὴ συνδέσωμε ἀμέσως μὲ τὴν παραδομένη σημασίαν, χωρὶς νὰ προκαλέσῃ ἐπομένως στὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι καλὰ ἢ ἄσχημα διατεθειμένοι ἀπέναντί του, τίς ἴδιες ιδέας, αἰσθητήματα καὶ ἀντιδράσεις. "Ἄν οἱ παλιῆς ἀξίαι καὶ τὴν ὅπως καὶ τότε ἔπρασσαν, δὲν εἶναι πῶς δὲν εἴμεθα πιά ἱκανοὶ νὰ τίς καταλάβωμε καὶ νὰ τίς φτάσωμε-μὰ γιατί δὲ φτάνουν πιά νὰ γεμίσουν τὴ ζωὴ μας (!). Ἀπὸ τὴ διάλυση αὐτῆ τῶν παλιῶν ἀξιῶν οἱ δυνατότεροι ἀπὸ μᾶς δὲν στεναχωριοῦνται καθόλου, ἴσα ἴσα βρίσκουν πῶς δίνει περισσότερη ἐλευθερία γιὰ νὰ τονίσουν τὴ δική τους ἀντίληψιν, νὰ ζήσουν ἀνάλογα μὲ τὸ δικὸν τους ἰδανικό». (Ὅπερ δὲ χειρὸν, ὅτι ὑπ' ἄλλων παρανοεῖται φρικωδῶς ὁ χριστιανισμὸς καὶ κηρύτ-

πεισθῶσιν οἱ νέοι διαφωτισταὶ ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι ἀπαύγασμα τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως ¹⁾ καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἠθικὸν ἔρεισμα πάντων τῶν λαῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν δι' ἱστορικοὺς λόγους τοῦ ἑλληνικοῦ, ὅπερ βάρθρον οἱ πειρώμενοι νὰ προσβάλωσι καὶ διασείσωσι κινδυνεύουσι νὰ ἀφανίσωσι τὴν ἠθικὴν ὑπόστασιν καὶ αὐτὴν τὴν πολιτικὴν ὑπαρξὸν τοῦ λαοῦ. Ἀποβαίνουσι ἄρα οἱ μέγιστοι λυμεῶνες τῆς κοινωνίας καὶ διαπράττουσι ἔγκλημα, οὐ μείζον καὶ χειρόν εἶναι ἀδύνατον νὰ γνηθῆ. Δύνανται οἱ ἀναφαινόμενοι ἐν τῷ ἑλληνικῷ ὄριζοντι νέοι φωστῆρες νὰ πιστεύωσιν ὅτι ἂν ἐθέλωσιν ἡ κάλλιον εἰπεῖν νὰ πιστεύωσιν εἰς μηδὲν ἄλλο παρὰ τὴν ἀνέφικτον αὐτῶν σοφίαν ἀλλὰ δὲν δικαιούνται νὰ κηρύττωσι τὴν ἀθεΐαν καὶ νὰ γράφωσιν ἐν περιοδικῷ σκοποῦντι ἢ τοῦλάχιστον ὀφείλονται νὰ σκοπῆ τὴν μόρφωσιν καὶ διαπαιδαγώγησιν τοῦ λαοῦ ἀνυπόστατα καὶ ἀσεβῆ ῥήματα περὶ ἀνεπαρκείας τῆς θρησκείας καὶ μονονουχί περὶ χρεωκοπίας τοῦ χριστιανισμοῦ.

Καὶ ἐνῶ πρὸς τὸν χριστιανισμὸν οὕτως ἀσεβῶς προσφέρονται, πρὸς τὸν ἕτερον συντελεστὴν τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς κοινωνικῆς εὐδοκίμησεως, λέγω τὸν ἑλληνισμὸν, οὐχὶ εὐλαβέστερον διατίθενται. (Ὁ ἑλληνισμὸς ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τοῦ ὅρου ἐκδοχῆ σημαίνει τὴν ἐν πάσῃ τοῦ ἐπιστητοῦ μοίρᾳ ἐκπρεπεστάτην καὶ τελειοτάτην τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως ἐκδήλωσιν καὶ ἐκπροσωπεῖ τὸν ἀκρότατον καὶ ὕψιστον τῆς ἡμερώσεως βαθμὸν, πρὸς ὃν πάντες που οἱ νεώτεροι προηγμένοι λαοὶ κατατείνουσι καὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν ἐνεργείας ρυθμίζουσι. Δικαίως δὲ πάντες ἐν χορῷ οἱ σοφοὶ

τεταὶ ὁ Χριστὸς ὡς κοινωνικῆς ἐπαναστάτης καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐχθρὸς τῆς εἰρήνης, διότι δηθεν εἶπε "Δὲν ἤρθα νὰ φέρω εἰρήνην ἀλλὰ νὰ βάλω φωτιά", !! (Ἀναγέννηση σελ. 263). Ὄχι δὴ ὁ χριστιανισμὸς, ὁ ὑπὸ τῶν μεγάλων φιλοσόφων δικαίως, καθὰ εἴρηται, ἀνομινοῦμενος ὡς θεραπεύων ἄριστα τὰς ἠθικὰς ἀξιώσεις τῶν ἀνθρώπων, κρατῶν αὐτοὺς ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου καὶ ἐνισχύων ἐν τῇ ἐπιτελέσει τῶν καθηκόντων, ὁ χριστιανισμὸς, λέγομεν, οἷτος δὲν φαίνεται ἐπαρκῆς εἰς τοὺς πανσόφους νεωτεριστὰς οὐδ' ἡ θρησκεία ἱκανὴ νὰ πληρῶσῃ τὰ μεγάλα καὶ ἐξαιρέτα αὐτῶν ἰδανικά!!.

¹⁾ Κατὰ τοῆς ἡμετέρας μαρξιστᾶς καὶ ἡ θρησκεία εἶναι προῖον οἰκονομικῶν συντελεστῶν. "Ὅταν-λέγουσι-θὰ πάψουν μέσα στὴν κοινωνία οἱ οἰκονομικοὶ ἀνταγωνισμοί, ὅταν ἀλλάξῃ συθέμελα τὸ κοινωνικοπολιτικὸ καθεστῶς καὶ τὴν ἀμάθεια τὴν ἀντικαταστήσῃ ἡ ἐπιστήμη, ποῖός πιστεύει πῶς θὰ ὑπάρχῃ θρησκεία;" Ἀναγέννηση σελ. 263.

ἀναπέμπουσιν ἔκπαιλαι ᾠδὰς καὶ ἀναμέλπουσιν ὕμνους πρὸς τὸν ἀγλαόμορφον ἑλληνισμόν ὡς καταυγάζοντα τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν καὶ ἀνυψοῦντα εἰς τὸν ἄπειρον τῶν αἰωνίων νόμων κόσμον. Καὶ ὁμοφώνως κηρύττουσιν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ ἡμέρωσις ἀποτελεῖ τὸ πρότυπον πολιτισμοῦ, εἰς ὃν πρέπει οἱ νεώτεροι νὰ ἀποδλέπωσιν. Εἰς τῶν συγχρόνων ἡμῖν ἐπιφανῶν φιλοσόφων καὶ παιδαγωγῶν, ὁ ἐν Βερολίῳ καθηγητῆς Ed. Spranger¹⁾ ἐπαγαλαμβάνει τοὺς λόγους τοῦ Otto Braum, ὅτι εἶναι αἰσχυντηλὸν τὸ νὰ παραβῆται τις τὸν νῦν πολιτισμὸν πρὸς τὸν ὑπερφυσ. ἀρχαῖον ἑλληνικόν καὶ ὅτι ὁ πολιτισμὸς τοῦ μέλλοντος ὀφείλει νὰ ᾖ κατὰ μέγιστον μέρος ἑλληνικός, νὰ διαπνέηται ὑπὸ πνεύματος συμφώνου κατὰ πολὺ πρὸς τὸ ἑλληνικόν. Ἡ Ἑλλάς, λέγει ὁ Spranger, εἶναι τῇ γερμανικῇ νεολαίᾳ ἡ ἰδεώδης χώρα· ὁ ἑλληνισμὸς ἐγένετο ἀθάνατος (das Griechentum wurde unsterblich).²⁾ Καὶ ὁμολογεῖ εὐγνωμόνως ὁ εἰρημένος σοφὸς ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων συνετέλεσεν εἰς τὴν μόρφωσιν ἐθνικῆς γερμανικῆς συνειδήσεως, μνημονεύει δὲ ἐπιφανεῖς ἄνδρας τὰ ζωογόνα τῆς ἑλληνικῆς παιδείας γάματα ποτισθέντας, τὸν Lessing καὶ τὸν Götthe, τὸν Humboldt καὶ τὸν Schleiermacher.³⁾ Οἱ Ἑλληνοε- κηρύττει μεγαλοστόμως σύγχρονος σοφὸς θεολόγος, ὁ πολὺς Ad. Harnack⁴⁾ - θὰ ᾧσιν αἰείποτε διδάσκαλοι καὶ καθηγητές τῆς διανοήσεως.⁵⁾ Ὁ ἀρχαῖος πολιτισμὸς - παρατηρεῖ διαπρεπῆς ὡσαύτως φιλόσοφος, ὁ Al. Riehl⁶⁾ - πρέπει νὰ ᾖ τὸ κέντρον τῆς γενικῆς μορφώσεως⁷⁾. Καὶ ὅμως ἀπὸ τοιοῦτου δὴ περιλάμπρου παρελθόντος

¹⁾ Humanismus und Jugend.

²⁾ Δδτ. 29. 31.

³⁾ Δδτ. 40.

⁴⁾ Die Notwendigkeit der Erhaltung des alten gymnasiums.

⁵⁾ Οὐδεμίαν περίοδον, λέγει, ἀκμῆς εἶχομεν (οἱ Γερμανοί), καθ' ἣν δὲν ὀπέστημεν τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἑλλήνων. Δδτ. 13. 14.

⁶⁾ Humanistische Ziele des mathem. und naturwis. Unterrichts. σ. 12.

⁷⁾ Ἰλαθκα βεθαίως θὰ ἐκόμιζεν εἰς Ἀθήνας καὶ μάταιον θὰ ἐπόμεν πόνον εἴ τις ἐπεχείρει νὰ καταγράψῃ ὅσα περὶ τῆς ἡμερωτικῆς δυνάμεως καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἀξίας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων προηγήθησαν ἔκπαιλαι ἐγκωμιαστικά καὶ θαυμαστά ῥήματα. Ἐναυλοῖ δ' ἡχοῦσιν οἱ λόγοι τοῦ Ἀγγλοῦ πρωτοπουργοῦ κ. Μπάλτουιν, ὅστις ἐν ἀληθείᾳ ὕμνησεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα εἰπε πλὴν ἄλλων "Ἄν μὴ ὑπῆρχον οἱ Ἕλληνοε, οὐ μόνον δὲν θὰ εἶχομεν πολιτισμὸν ἀλλ' ἦτο δυνατόν νὰ ἤμεθα μελανοδέρματοι καὶ νὰ εἶχομεν μακρὰς ῥίνας".

καὶ πολυμνήτου ἱστορίας ἄνθρωποι ἀληθῶς παράδοξοι - καὶ οὗτοι κατ' ὄνομα τοῦλάχιστον ὄντες οὐχὶ ξένοι καὶ πολέμοι ἀλλὰ παι-
δες Ἑλλήνων καὶ διὰ τιμῶν πολλοὶ αὐτῶν οὐχὶ μικρῶν καὶ ἀξιω-
μάτων περιφανῶν ὑπὸ τῆς πολιτείας τετιμημένοι - ἀποστρέφουσι
μετ' ἀλλοκότου μορφασμοῦ τὸ πρόσωπον καὶ κλείουσι μυσαρῶς τοὺς
μυωπάζοντας ὀφθαλμούς, ὥσει ἠνωχλοῦντο ὑπὸ τοῦ ἀπλέτου τῆς
ἀρχαιότητος φωτὸς παραπλησίως πρὸς τοὺς πάσχοντας ὀφθαλμίαν
καὶ ἐκ ταύτης φεύγοντας τὰ λαμπρὰ χρώματα καὶ τὸ μαρμαῖρον
φῶς. Ἀγωνίζονται δὲ ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἀποσπάσῃσι καὶ τοὺς
ἄλλους ἀπὸ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος καὶ νὰ περιορίσωσιν ἐν μόνῳ
τῷ παρόντι¹⁾. Ἀλλὰ τὸ παρόν, ἐρίτιμοι κύριοι, ἂν τείνῃ εἰς τὸ μέλ-
λον καὶ συνεχίζεται ὑπ' αὐτοῦ, ὑπάρχει οὐχ ἥττον κατὰ φύσιν συν-
δεδεμένον ἀρρήκτως πρὸς τὸ παρελθόν καὶ μάλιστα τοῖς προνομιού-
χοις ἐκείνοις ἀνθρώποις καὶ λαοῖς, οἵτινες ἠτύχησαν νὰ ἔχωσιν
εὐκλεῆς παρελθόν καὶ ἐνδοξὸν ἱστορίαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐκκλη-
ρονόμησαν μετὰ τῶν περγαμηνῶν τῆς εὐγενείας ἀσυνήθεις ἐντο-
λὰς καὶ βαρείας ὑποχρεώσεις. Τὸ παρόν λοιπὸν δὲν χωρίζεται ὅλως
ἀπὸ τοῦ παρελθόντος καὶ τὰ παρόντα πράγματα ὄντως δὲν κυ-
βερνοῦσι μόνον ἐν ἐπιγνώσει οἱ ζῶντες ἀλλὰ κατευθύνουσι λελη-
θότως καὶ οἱ ἀποθανόντες. Ἄν δὲ ἁμαρτάνωσιν οἱ διάγοντες μόνον
ἐν κενοῖς ὄνειροπολήμασι καὶ πλανώμενοι ἐν ματαιαῖς ἐλπίσι,
πολλῶν μᾶλλον ἐγκληματοῦσιν οἱ ἐξαλείφοντες τὰς γλυκείας ὑπερ-
φουῶς παρελθόντος ἀναμνήσεις δυναμένας νὰ ἀναζωπυρήσωσι τὰς
λανθανούσας δυνάμεις καὶ ἀναφήνωσι τοὺς ἐνυπάρχοντας σπιν-
θήρας. Καὶ θέλοντας ὅμως ἡμᾶς δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ καταλίπω-
σιν ἀδιαταράκτους εἰς τὴν νάρκην καὶ τὴν νέκρωσιν ἢ ἀνταύγεια
τοῦ περιλαμποῦς παρφηγμένων χρόνων μεγαλείου καὶ ἡ διαμαρ-
τυρία τῶν ἀθανάτων σκιῶν, αἵτινες ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀκροπό-

¹⁾ Πάντα, λέγουσι, θὰ κατορθώσωμεν, «ζῶντες καὶ κινούμενοι καὶ δημιουργοῦντες ἐν
τῷ κόσμῳ τῷ σημερινῷ διὰ τῶν δυνάμεων τῶν σημερινῶν, τῶν ἑλληνικῶν, τῶν ἰδικῶν
μας, τῶν μόνων πραγματικῶν». (Ἐπιθ. βιβλίον «ἓνας ἄταφος νεκρὸς», σελ. 229). Τὸν δὲ
δημοτικισμὸν (γρ. μαλλιαρισμὸν) ὀρίζουσι σαφῶς (ἐν τῷ περιοδικῇ Ἀναγέννησι σ. 126) οἱς
«στροφή πρὸς τὸ παρόν καὶ τὸ μέλλον», ὅπερ ὅπανοεὶ ὡς συμπλήρωσιν τὴν ἀποστροφήν ἀπὸ
τοῦ παρελθόντος!

λειως βράχου ἐπιφαινώμεναι οὐδέποτε παύονται διεγείρουσαι εἰς ἀδιάλειπτον ἐνέργειαν καὶ παρορμῶσαι εἰς τὴν ἐπιτέλειαν ἐπιτακτικῶς πρὸς τὸ παρελθὸν καθήκοντος. Ζῶμεν πάντως καὶ δρῶμεν οἱ ἄνθρωποι ἕκαστοι καὶ τὸ ὅλον ἔθνος ἐν τῇ παρόντι χρόνῳ καὶ ἐν ταῖς συγχρόνοις περιστάσεσι διεξάγοντες μὲν τὸν ἀπηνή καὶ σκληρὸν τῆς αὐτοσυντηρησίας καὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα ἀτενίζοντες δὲ εὐέλπιδες εἰς κρείττον καὶ εὐτυχέστερον μέλλον, ὅπερ θὰ παρασκευάσῃ ἢ μετὰ συντόνου προσοχῆς καὶ φιλοτίμου ἀμίλλης παρακολούθησιν τῆς ἀπανταχοῦ συντελουμένης προόδου, ἢ ἄσκῆς ἐργασίας καὶ ἢ πρόθυμος συμβολῆ εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς κοινωνίας καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα, δὲν δικαιούμεθα, νὰ ἀποσβέσωμεν τὸ παρελθὸν καὶ νὰ ἀπαρνηθῶμεν ἱστορίαν, ἣν τρεῖς ὅλαι χιλιετηρίδες διὰ μόχθων συνεχῶν καὶ ἀγῶνων ὑπερανθρώπων ἔγραψαν χρυσοῖς γράμμασι τρισένδοξον καὶ ἀθάνατον. Ἐκεῖθεν ὡς ἀπὸ ἀειρύτου πηγῆς θὰ ἀρυώμεθα νέας δυνάμεις καὶ ψυχотρόφους ἐλπίδας εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς εὐδοκιμήσεως καὶ ὑπεροχῆς· ἐκεῖθεν θὰ εἰσδεχώμεθα θεσπεσίαν τινὰ αὔραν καὶ οὐρανίαν δρόσον εἰς ἀναφυγὴν τῶν σκληρῶν πόνων καὶ ἀτρύτων μόχθων. Ναί· ἐκεῖθεν θὰ λαμπρυνώμεθα διὰ θείου καὶ ἀνεσπέρου φωτός τοῦ ἀποκαλύπτοντος τὴν ἀλήθειαν καὶ καταυγάζοντος τὰς εὐρείας λεωφόρους, ἃς πορεύονται οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοὶ οἱ χωροῦντες εἰς μεγαλουργίαν καὶ ὀρμώντες πρὸς δόξαν. Εἶναι δὲ θλιβερόν ὅτι πρὸς τοιοῦτο παρελθὸν δοκησίσοφοί τινες καὶ κενοπαθεῖς Γραικύλοι ἐθελουφλοῦσι καὶ ἐπιτηδεύουσιν ἀποστροφὴν διακωλύοντες ἐμφανῶς ἀπὸ τοῦ τελειοτάτου ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ καταπολεμοῦντες λυσσιωδῶς τὸ θαυμασιώτατον ὄργανον καὶ φαινότατον σύμβολον αὐτοῦ, λέγω τὴν γλῶσσαν, ἐκείνην δὴ τὴν γλῶσσαν, ἣτις τῶν Θεῶν γλῶσσα προσφυῶς ὠνομάσθη. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς διαλέκτους τὸ πάλαι διασχίσθησα ἀνεκτήσατο τὴν ἐνότητα αὐτῆς καὶ καθολικότητα, ὅτε ἡ ἀττικὴ διάλεκτος ἢ ὑπὸ ὑπερόχων συγγραφέων καὶ δαιμονίων διανοιῶν θεραπευθεῖσα καὶ εἰς ἀνέφικτον βαθμὸν λεπτότητος καὶ χάριτος ἀναχθεῖσα διεδόθη μὲν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν πολιτικῶς κρατησάντων μετὰ τὰ Μηδικὰ Ἀθηναίων ἐξηπλώθη δὲ ὕστερον ἀπὸ

τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀνά τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς
 πάντα τὸν ἑλληνικὸν κόσμον. Ἡ διάλεκτος αὕτη ἢ τὰς ἄλλας ἐκ-
 βαλοῦσα κατέστη συνήθης καὶ κοινὴ πᾶσι καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη
 κοινὴ. Ἡ ἐνιαία τῶν Ἑλλήνων κοινὴ γλῶσσα οὐδέποτε ἐπαύσατο
 παρὰ τὴν ἐμφάνισιν νεωτέρων διαλέκτων λαλουμένη καὶ γραφο-
 μένη, πλὴν ὅτι ὑπέστη τὰς παραμαρτούσας τῷ χρόνῳ ἑτεροιώσεις
 καὶ μεταβολὰς καὶ τὰς ἐπιβληθείσας ὑπὸ τῶν μυρίων τοῦ ἔθνους
 περιπετειῶν καὶ πολλῶν δυσκληριῶν κακώσεις καὶ βλάβας. Ἀλλ' ἡ
 πατριώσουσα ἀρετὴ τῶν λογίων τοῦ ἔθνους ἀνδρῶν καὶ σοφῶν
 ἐπιστημόνων ἐφιλοτιμήθη πρώτως καὶ ἐπέτυχεν, ὅπως καθάρη
 τὴν γλῶσσαν ἀπὸ παντοίων ἐπεισάκτων καὶ βαρβάρων στοιχείων
 καὶ ἀποκαταστήσῃ αὐτὴ τὴν παλαιὰν δύναμιν καὶ τὴν ἐνυπάρχουσαν
 ἀρχαίαν αἴγλην καὶ λαμπρότητα. Καὶ ὄντως καθαρθεῖσα σὺν τῷ
 χρόνῳ προσηκόντως καὶ θεραπευθεῖσα εὐστόργως ἀνέλαβε μὲν τὴν
 προτέραν χάριν καὶ εὐμορφίαν προσέλαβε δὲ διὰ τῆς ἀναλύσεως
 μείζονα σαφήνειαν καὶ ἰσχυροτέραν εὐκαμψίαν, ὥστε νὰ θαυμάζη-
 ται δικαίως ὑπὸ τῶν ξένων καὶ νὰ κηρύττηται εὐλόγως ὑπὸ πολ-
 λῶν καταλληλοτάτῃ νὰ καταστῇ καθολικὴ καὶ παγκόσμιος γλῶσσα.
 εἶναι δὲ τριαύτης τιμῆς ὑπεραξία, διότι οὐδεμίαν γλῶσσαν δύναται
 τὸ παράπαν νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἡμετέραν κατὰ τὸν πλοῦτον
 τῶν λέξεων καὶ τὴν ῥιψοκλήθειαν τῶν τεχνικῶν ὄρων, τὴν ἐνάργειαν
 καὶ ζωηρότητα, τὴν ὑπέροχον χάριν καὶ τὴν ποιητικὴν εὐμέλειαν,
 τὴν κρυσταλλοφανῆ διαύγειαν καὶ τὴν μουσικὴν ἁρμονίαν, ἣτις
 ἐνοπτρίζει τὴν καθαρότητα τοῦ αἰθικοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπεικονίζει
 τὴν ἐναρμόνιον σύστασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἡ αὐτὴ γλῶσσα,
 ἐν ἣ ἐκηρύχθη ἀνά πάντα τὸν κόσμον τὸ θεῖον τοῦ χριστιανισμοῦ
 εὐαγγέλιον, ἀνεδείχθη ἀκένωτον ταμεῖον, ἐν ᾧ ἐναπεταμιεύθησαν
 ἀσφαλῶς οἱ τιμαλφεῖς τοῦ ἔθνους πνευματικοὶ θησαυροί. Ἡ γλῶσσα
 λοιπὸν αὕτη, ἣτις θεόντως καθαρθεῖσα καὶ ὁσημέραι μᾶλλον κα-
 θαιρομένη ὀνομάζεται προσφυῶς καθαρεύουσα, κατέστη τὸ σεμνὸν
 τῆς ἐνότητος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς σύμβολον καὶ τὸ κατάλληλον
 τοῦ ἠθικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ ἡμῶν βίου ὄργανον. Ἡ καθαρῆουσα
 ἑθνικὴ γλῶσσα, κηλοῦσα καὶ τέρπουσα τὰ ὅσα παντὸς εὐμούσου
 ἀκροατοῦ, συγκινοῦσα καὶ συναρπάζουσα τοὺς ἀκούοντας, ἀποτε-

λει ἅμα τὴν θεότευκτον κλειδα, δι' ἧς εἰσερχόμεθα εὐπετῶς εἰς τὰ θεσπέσια τοῦ χριστιανισμοῦ διδάγματα καὶ οἰκειούμεθα εὐχερῶς πρὸς τοὺς ἀτιμήτους τῆς προγονικῆς σοφίας θησαυρούς. Διὸ καὶ εὐλόγως ὁ ἑλληνικὸς λαὸς σεμνύνεται διὰ τὴν γλῶσσαν καὶ εὐλαβούμενος ὡς ἱεράν τάττει παρὰ τὴν θρησκείαν σφόδρα δ' ἀγανακτεῖ καὶ ἀποκηρύττει ὡς ἀσεβεῖς καὶ ἀνοσίους τοὺς τολμῶντας νὰ διαστρέψωσι ταύτην μᾶλλον δὲ τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ δημιουργήσωσιν αὐθαίρετον καὶ ἰδιότυπον γλωσσικὸν κατασκεύσμα. Μυσῶν ἔσχατος ἐκείνος θὰ ἐκαλεῖτο καὶ τοῦ καλοῦ ἀνέραστος βάρβαρος δικαίως θὰ ἐλέγετο, ὅστις ἀποστρέφων τὸ βλέμμα ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους ἢ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου καὶ πλάτων ὡς εὐτελῆς κοροπλάθος φαυλά τινα ἐκ πηλοῦ ἀθυρμάτια ἐφαντάζετο ὅτι ποιεῖ ἔργα κρείττονα ἐκείνων καὶ τελειότερα. Τοιοῦτό τι καὶ χειρόν ἔτι πράττουσιν ὅσοι καταπολεμοῦντες τὴν καθαρῆς καθαρεύουσαν καὶ παριστῶντες ὡς νεκρὰν θῆθεν καὶ ἄψυχον¹⁾ κατασκευάζουσι γλωσσικὸν τερατούργημα μετερχόμενοι δύο μάλιστα μεθοδεύματα, λέγω τὴν εἰσαγωγὴν ξένων καὶ ἰδιωματικῶν λέξεων²⁾ καὶ τὸν ἀκρωτηριασμὸν ἢ διαστροφὴν τῶν στοιχείων τῆς καθαρευούσης.³⁾ Καὶ διατὶ ἄρα καταφεύγουσιν ἀνοικτιρμόνως εἰς τοιαύτας διαστροφὰς καὶ ἀκρωτηριασμοὺς τῆς περικαλλοῦς καὶ ἀθώας γλώσσης; Ἴνα ἔχωσιν, ὡς λέγουσιν, ἀντὶ τῆς νεκρᾶς καὶ ψυχρᾶς καθαρευούσης "ζωντανήν" καὶ θερμὴν γλῶσσαν. Ἀλλὰ τίς ποτε ἐβεβαίωσε τοὺς δεινοὺς γλωσσοπλάστας ὅτι ἡ διεθνικὴ καὶ τὰ τραχιά καὶ τὰ κηρύχνει καὶ τὰ μελλούμενα καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις εὐήχα.

¹⁾ Διαβάλλοντες τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν πειρῶνται νὰ ἐμποιήσωσι καὶ μάλιστα τοῖς μαθηταῖς ἀποστροφὴν χαρακτηρίζοντες τοὺς ὀρθοὺς τύπους καὶ τὰς καλὰς ἐκφράσεις ὡς δασκαλισμοὺς καὶ ἑλληνικοῦρες. Δὲν ὀκνοῦσι δὲ νὰ καλῶσι τὴν καθαρῆς καθαρεύουσαν περιττὴ καὶ βλαβερὴ (Μ. Τριανταφυλλίδου ὁ Δημοτικισμὸς σ. 33), τύπο γραπτὸ ἀπαρχαιωμένο (σ. 66), διότι πνίγει τὴν ἀτομικότητα καὶ ματαιώνει τὴν ἐλεύθερον ἔκφραση (σ. 31), καταστρέφει τὴν διαύγεια τῆς σκέψεως (σ. 70) καὶ μᾶς γεννᾷ ζημίαις μεγάλας (σ. 48)!

²⁾ Πῶλ. γκεσέμι, γκέμι, βάρδια, βίλλα, ἀναφιλητά, κυπρί, τούφα, κεςέμι, χέμηξε, πόστα, βίτσιμα, ντελάλη, κλωσταίνοντας, ξέσκημα, ἀχαμνός, σμάλιξε, ἀγκαλίτσα κτλ.

³⁾ Ὁ ὀλοτόμος φέρ' εἰπεῖν γίνεται ὀπ' αὐτῶν λοτόμος, τὸ δελτίον δελτίο, τὰ τραχέα τραχιά, οἱ ἀναμορφωταὶ ἀναμορφωτάδες, τὸ κηρύττει κηρύχνει, ἡ παιδαριώδης παιδαριώδεια ἢ παιδιακίστικη, ἢ διεθνῆς διεθνική, τὸ εὐθὴς εὐτός, τὸ ὑπῆρχον ὑπαρχαν, ἡ μέλλουσα μελλούμενη, (πῶλ. "ἡ μελλούμενη βασιλεία τῶν ἱστορικῶν νόμων," Ἀναγέν. σ. 270).

ὀνόματα εἶναι ἔντονα καὶ ζωηρά, αἱ δὲ ἀρτιμελεῖς τῆς καθαρσεύ-
σης λέξεις ἄστονοι καὶ νεκραί; Ἐὰν μὴ ἴηκοῦντο εἰς τὸ ἴδιον αὐτῶν
λεπτὸν καὶ χαριέστατον καλολογικὸν συναίσθημα, ἠδύναντο νὰ ἐρω-
τήσωσι τοὺς πολλοὺς καὶ μάθωσι τίνα εἶναι τῶ ἑλληνικῶ λαῶ τὰ
ζωηρά καὶ ἀρέσκοντα καὶ τίνα τὰ τεθνεῶτα καὶ ἀπαρέσκοντα. Θὰ
ἐπεΐθοντο τότε ὅτι ὁ λαὸς βδελύσσεται τὸ ἐξαμβλωματικὸν σύμ-
φυρμα ¹⁾ ὅτι οὔτε νοεῖ ²⁾ οὔτε ἀνέχεται ³⁾ τὸ τραγελαφικὸν ἴδιωμα,
τὸ λεγόμενον γλῶσσα “μαλλιαρὴ” ἣν χαλκεύουσιν ἐπὶ τοῦ ἄκμονος
νοσηρᾶς φαντασίας οἱ καινοφανεῖς γλωσσολόγοι καὶ παραλαμβάνου-
σιν ἀσμένως τῆς αἵρέσεως οἱ ὀπαδοί. Καὶ ἔχει μέγα δίκαιον
ὁ λαὸς ἡμῶν νὰ βδελύσσηται τοιοῦτο ἴδιωμα, οὗ ἴδια καὶ σημαν-
τικὰ γνωρίσματα εἶναι ἡ πολυτυπία ⁴⁾ καὶ ἀκαταστασία, ⁵⁾ ἡ ἀναρ-
χία καὶ πᾶσα ἄλλη ἀπειροκαλία. Οὐδὲ στέργει νὰ ἀκούῃ λέξεις
καὶ τύπους ἀσυνήθεις καὶ ἀγνώστους, οὔτε που λεγομένους οὔτε
πρὸς τὸ παραδεδομένον γλωσσικὸν συναίσθημα συμβιβαστέους. ⁶⁾
Προφανῶς ἡ λεγομένη δημοτικὴ δὲν εἶναι γλῶσσα τῶν δημο-
τῶν ἀλλ’ αὐθαίρετον κατασκευάσμα ⁷⁾ οὗ οἱ εἰσηγηταὶ ἔνθεν μὲν

¹⁾ Ρητέον ὅτι οἱ εἰλικρινέστεροι αὐτῶν ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ἀποστρέ-
φεται τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Δελτ. 5, 8, 6, 94.

²⁾ Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ ὑποχρεωθέντες νὰ ἔχωσι μαλλιαρὰ βιβλία μικροὶ μαθηταὶ
προσκαλούμενοι νὰ εἴπωσι τὸ νόημα ἐκφράζουσιν αὐτὸ εἰς καθαρσεύουσαν, τουτέστι μεθερμη-
νεύουσι τὴν ἄγνωστον αὐτοῖς χυδαίαν γλῶσσαν εἰς τὴν οἰκείαν καθαρσεύουσαν. Ἐπειτα δὲ καὶ
αὐτοὶ οἱ τέως ἀνώτατοι ἐπόπται ὁμολόγησαν ὅτι τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία χρήζουσιν ὑπομνη-
ματισμοῦ! (Δελτ. σ. 44).

³⁾ Περιφανὲς μαρτύριον ἔστω ἡ ἰσχυρὰ ἀποδοκιμασία τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἡ ζωηρὰ
διαμαρτυρία τῶν γονέων ἐπὶ τῇ εἰσαγωγῇ τῆς ψευδοδημῶδους. Τὴν ἐξέγερσιν ὁμολόγησε καὶ
ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ἐν τῇ “Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιθεωρήσει” τῆς 15ης Ἀπριλίου 1919.

⁴⁾ Πβλ. ἀναμορφωτὲς καὶ ἀναμορφωτάδες, μουφάνη καὶ μουφάνηκε, ἀγαπιοῦμαι καὶ ἀγα-
πίεμαι, ἀγαποῦμε καὶ ἀγαπάμε, σχολεῖο καὶ σχολεῖο καὶ σχολεῖο, περπάτας καὶ περπάτα καὶ
περπάταγε καὶ περπατοῦσε, ἔρχονταν καὶ ἐρχόντανε καὶ ἐρχόντουσαν κτλ.

⁵⁾ Λέγεται ὑπ’ αὐτῶν ὀχτροὶ ἀλλ’ ἔχθηρα, ἐξηγγεῖται ἀλλ’ ἀρνιέται καὶ παρακολουθιέται,
ἐκτιμοῦσε ἀλλὰ κατάχτηση, ἔκτακτος ἀλλὰ ταχτικός, πῶμα ἀλλὰ φτωχαίνω κτλ.

⁶⁾ Τίς Ἑλληὴν ὀγιᾶς ἔχων τὸ συναίσθημα ἀνέχεται τὰ Ἑλληνόπαιδων, εὐχρηστων τύ-
πων, πείσμα τῶν ἀντίγνωμων (!) (= ἀντιφρονούντων), τῆς καθαρσεύουσας γλώσσας, ἡ ἐκφρα-
στικότητα, βρῖσκονταν, ἀξιῶνει (= ἀξιοῖ) καὶ ἄλλα μυρία, οἷα ἀναγινώσκωμεν προχείρως ἐν τῇ
Δημοτικισμῶ τοῦ κ. Τριανταφυλλίδου (σ. 8, 48, 45, 37, 254, 7, 10 κτλ.). Παραπλήσια τούτοις εἶναι
ὁ ἀγῶνας, ὁ συγγραφέας, ὁ Παρθενός, πλέρια (= πλήρης), τὸ καρβουνικὸ ξινὸ (ἀνθρακικὸν
ὄξύ) κτλ.

⁷⁾ Εἶναι γλῶσσα-ἴνα ἐπαναλάβω τὰς λέξεις τῶν αἵρεσιάρχων - “σύμφωνα μὲ ἀρχὰς ἑκατα-

εισδέχονται στοιχεία ιδιοματικά παριστῶντες αὐτὰ ὡς κοινά,¹⁾ ἐνθὲν δὲ ἀναγκάζονται νὰ παραλαμβάνωσι πλῆθος λέξεων καὶ τύπων τῆς ἀρχαίας γλώσσης²⁾ καὶ νὰ ὁμολογῶσι τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξίαν τῆς καθαρῆς γλώσσης.³⁾ Καὶ συνομολογοῦσι μὲν ὅτι ἐν τῷ παρόντι ἡ γλῶσσα αὐτῶν εἶναι ἀκαθόριστος καὶ ἀκατασκευάστος,⁴⁾ ἀλλ' ἐλπίζουσιν ὅτι ἐν σφ' μέλλονται θὰ καταστῆ ὄργανον πνευματικῆς ἐνεργείας.⁵⁾ Τοιαύτην δὲ γλῶσσαν, ἄλλως ὑπ' ἄλλων κατασκευαστέαν⁶⁾ ἀσυνάρτητον καὶ ἀσύμφυτον, ἥς τὸ ἄλλοπρόσαλλον

ἰθαρισμένως καὶ καθορισμένως ἀπὸ πρῖν. (Δημοτικ. σ. 60) τ. ἔ. γλῶσσα ἐπιτετηθευμένη καὶ κατασκευασμένη ἐκ τῶν προτέρων, οὔτε λαλομένη ὄντως ὑπὸ τοῦ λαοῦ οὔτε χρησιμοποιουμένη.

1) Ὁ γλῶττ. ὀρθῶς λέγει (Δημ. σ. 62) ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ὅτι λέξεις, ὡς θέση τοῦ νεοῦ, ξεθρακιάζω τῆ φωτιά, τὸ ξεφωτο τοῦ δάσους, φτερουγιάζομαι εἶναι "ἐκ τῶν ἐλληνικαῖων καὶ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔθνικῶν... Διαδεδαιώμεν αὐτὸν καὶ ἐκ πείρας καὶ ἐκ πειρασμοῦ ὅτι εἶναι ἄρα ἰδιοματικὰ καὶ τοῖς πλείστοις τῶν Ἑλλήνων πάντῃ ἀγνωστοί.

2) Οἱ γλωσσολογίαται περιέρχονται εἰς τὴν λοιπὴν αὐτοῖς θέσιν νὰ διακρίνωσι δημοτικὴν "μὲ χρησιμοποιήσῃ μερικῶν (μόνον μερικῶν;) λόγων (σὶε) στοιχείων" καὶ "καθαρὴ δημοτικὴν" (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 58). Ὁδῶν δὲ ἔχομεν καθαρὰν δημοτικὴν καὶ ὡς εἶπεν ἀκάθαρτον δημοτικὴν. ἥτις τελευταία ἔχει κατὰ τοῦς γυθαζόντας τὸ ἀτόχημα νὰ ἔχη καὶ λόγια στοιχεῖα!

3) Μ. Τριανταφυλλίδης (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 30) "σχετικὴ ἐπάρκεια ἔδειξε ἡ καθαρῆς ὡς ὄργανο τῆς ἐπιστήμης, καθὼς ἦταν καὶ φυσικὸ, καὶ μὲ τοῦς ἀφθονώτατος ὄρους ποὺ ἔπλασε ἢ ποὺ πήρε ἀπὸ τ' ἀρχαία καὶ τῆς ξένης γλώσσης, βοήθησε σημαντικὰ νὰ διαδοθῶν οἱ γνώσεις καὶ οἱ ἐπιστήμες. Καὶ γενικώτερα ὅμως ἀκόμη, μὲ τὴν καθαρῆς γλώσσης γνωρίσαμε πλῆθος λέξεις, ποὺ μὲ τῆς σημασίας τους ἢ τῆς ἀποχρώσεως τους πλούτισαν τὴν γλῶσσαν μας καὶ ἔγιναν κτῆμα τῆς ἐλληνικῆς παιδείας". Καὶ ταῦτα μὲν λέγουσιν ὀρθῶς ἀλλ' ἅμα προθυμοῦνται νὰ ἀφανίσωσι τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν προσφέρουσαν καθαρῆς γλώσσης. Σημειωτέον δὲ ὅτι πρὸς τὰ εἰρημένα ἀντιφάσκουσι τὰ ὀλίγα κατωτέρω (σ. 32) λεγόμενα "ζητοῦμε νὰ στηρίξωμε τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν μὲ ἰδίωμα ποὺ οὔτε γὰρ φιλολογικὴ γλῶσσα δὲ δεῖχτηκε ἄξια..."

4) Μ. Τριανταφυλλίδης Δημ. 46. Δελτ. 1, 263.

5) Ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ἀμφιβολία ἐπιτυχίας ἀπόπειρα καὶ ἡ κατανώσεως δυνάμεων πρὸς κατασκευὴν νέας γλώσσης, ἀφοῦ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἔχει ἤδη γλῶσσαν καὶ δὴ πλουσίαν καὶ θαυμαστήν; Δὲν εἴμεθα, πρὸς θεοῦ, νέον τι καὶ βάρβαρον ἔθνος ἀνευ ἱστορίας καὶ γλώσσης, ὡστε νὰ ἔχομεν ἀνάγκην νὰ δημιουργήσωμεν νῦν γλῶσσαν. Ἀλλ' ἀντὶ τοῦ νὰ καταδαπανώμεθα εἰς δημιουργίαν ἰδιορθοῦμένου γλώσσης δὲν εἶναι προτιμότερον νὰ ἀσχολώμεθα περὶ τὰς ἐννοίας καὶ τὰ πράγματα;

6) Τὴν ποικιλίαν καὶ ἀσυμφωνίαν δὲν ἀρνοῦνται καὶ οἱ τῆς μεταρρυθμίσεως καθ' ἡγεμόνες. Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης (αὐτ. σ. 48) μέμφεται τοῦς ὀπαδοῦς, οἵτινες "περιορίζονται σὲ συστηματικὴν ἀρνήσιν καὶ κριτικὴν, ἀποφασισμένοι νὰ μὴν βροῦν τίποτε σωστό, σὲ ζήτημα ποὺ εἶναι ἀδύνατον ἀπὸ πρῖν νὰ ἔχομε συμφωνήσῃ ὅλοι σὲ ὅλα", καὶ κατωτέρω, "Ἀλλὰ καὶ σήμερον, μέσα σὲς ἀτελείωτες προτάσεις γὰρ τὸν κανονισμὸ τῆς γλώσσης μας καὶ τὸ χάος τῶν γνώμων ποῦ ἀκούονται, τὸ κάθε προτεινόμενον σύστημα ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ ἀπ' ὅλες τῆς μεριῆς τῆς καταδικαστικῆς γνώμης τῶν περισσοτέρων ὁμογλώσσων, τοῦ καθενὸς ἀπὸ τῆς δικῆς του ἀποψῆς..."

καὶ τὴν πολυτυπίαν¹⁾ δὲν ἀρνοῦνται καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχηγέται,²⁾ ἀγωνίζονται νὰ ἐπιβάλωσιν εἰς τὸν λαὸν αὐθαιρέτως καὶ διὰ τῆς βίας.³⁾ Προφασίζονται δὲ ὅτι καινοτομοῦσιν ὡς φροντίζοντες ἰθὺς ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς διγλωσσίας. Τὴν μόρφωσιν δηλαδὴ τοῦ λαοῦ διακωλύει κατ' αὐτοὺς ἡ καθαρῆς ἀπὸ τῶν γραμματικῶν τύπων "ποῦ κάνουν δεσμὰ καὶ ἀλυσίδες".⁴⁾ Ἐὰν πιστεύωσιν ἀληθῶς εἰς τὰ τοιαῦτα οἱ λέγοντες, εἶναι ἄγαν ἀλλόκοτος ἡ δοξασία αὐτῶν, ὅτι τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ παρεμποδίζει ἰθὺς ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν γλῶσσα, ἣν ὁ λαὸς νοεῖ ἄριστα καὶ συναισθάνεται βαθύ-

¹⁾ Ἐν τῷ ἀφορήτῳ κυκῶνι εἶναι ἀδύνατον νὰ σχηματισθῶσι κανόνες. Θὰ λέγωμεν ὁ συγγραφέας ἀλλ' οἱ συγγραφεῖς (Δημ. 57), ὁ βασιλέας ἀλλ' οἱ βασιλεῖς. Τότε ὁμοίως πρέπει νὰ λέγωμεν καὶ ὁ ἐκλογεῖς παρὰ τὸ ἐκλογεὺς, ὁ φορέας καὶ ὁ διανομέας. Ὁ ἀγὼν γίνεται ὑπ' αὐτῶν ἀγῶνας καὶ ὁ ἀγκῶν ἀγκῶνας· ἀλλὰ πῶς θὰ σχηματισθῇ ὁ πληθυντικὸς αὐτῶν; Καὶ θὰ ἔχωμεν λοιπὸν γλῶσσαν ὁμαλωτέραν καὶ εὐμαθεστέραν; Ὅτι εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ σχηματισθῇ καὶ διδαχθῇ ἐκ τοιοῦτου κυκῶνος γραμματικῆ, καθίσταται ὀφθαλμοφανές. Πλανᾶται δὲ δεξιὴν πλάνην ὁ νομίζων ὅτι "ἀποχτοῦμε σύστημα γραμματικῶν ἔντονο καὶ ὠριμένον ποῦ μπορεῖ νὰ διδαχθῇ" (αὐτ. σ. 58). Ἡ εἰρημμένη γλωσσικὴ ἀτασθαλίᾳ ἐγείρει οὐρανομήκη κόμματα ὑφ' ὧν καταποντίζεται αὐτανδρὸς ἢ τῶν χυδαίων σχεδία οὐδ' ἐμφανίζεται μόνον "κάποιος σάλος γιὰ τὴν ὥρα, σὲ λίγες περιστάσεις. (αὐτ.).

²⁾ Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ἀνομολογεῖ τὴν πολυτυπίαν, (ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 65 πδλ. καὶ 41.) εἶναι εὐδὴλον ὅτι ἐνεκα λόγων συναφῶν πρὸς τὴν μακροίωνα τοῦ ἔθνους ἡμῶν σταδιοδρομίαν καὶ τὰς ποικίλας περιπετείας παρήχθησαν πάμπολλοι διαλεκτικαὶ διαφοραὶ καὶ πλῆθος τύπων. Ἀλλ' ὁ ὁμαλισμὸς καὶ ἡ ἀπλοποιήσις ἐπιτυχάνεσαι εὐκόλως διὰ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν ὀψιαιτέρων εἰς τὰ ἀρχαιότερα, ἀφοῦ ἄλλως ταῦτα εἶναι ὡσαύτως συνειδητὰ καὶ εὐχρηστα. Διὸ ὀφείλει νὰ ἐπιτελῆται κἀθαρσίς τῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν ποικίλων καὶ διαφόρων καὶ διὰ τοῦτο σύγχυσις ἐπαγόντων στοιχείων καὶ ἐπικράτησις ἐκείνων τῶν τύπων καὶ στοιχείων, ἅτινα διὰ λόγους ἱστορικοῦς ἔχουσιν ὀφτως εἰπεῖν μείζονα δικαιώματα ἐπικρατήσεως. Ἐκ τῶν τύπων π.χ. ἐτοιμάσθησαν, ἐτοιμάσθησαν, ἠτοιμάσθησαν ἐξ ἴσου εὐχρηστων ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τὰ πλείονα δικαιώματα ἔχει τὸ "ἠτοιμάσθησαν", ὅπερ ἐπικρατοῦν θὰ καταστήσῃ σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ἄλλα ἄχρηστα. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν καθόμαστε, καθόμασθε, καθόμεθα, καθήμεθα, ὧν τὸ τελευταῖον μέλλει νὰ ἐκβάλῃ τὰ ἄλλα. Οὕτω δ' ἐπικρατοῦσα ἡ καθαρῆς ἀπὸ τῶν σχολείου καὶ τῶν βιβλίων θὰ παραγκωνίσῃ τοὺς διαλεκτικοὺς τύπους καὶ τὰς κατὰ τόπους παραλλαγὰς καὶ θὰ καταστῇ κοινὴ πᾶσιν ἀνεξαιρέτως τοῖς Ἑλλησιν ὁμοιοτρόπως γραφομένη καὶ λαλουμένη γλῶσσα.

³⁾ Τὸ πρᾶγμα δὲν ἀρνοῦνται καὶ αὐτοὶ λέγοντες (αὐτ. σ. 17) "εἶναι βέβαια κρίμα ποῦ καθιερώθη καὶ ἡ νέα σχολικὴ γλῶσσα στὰ 1917 ἀπὸ κυβέρνησιν ἐπαναστατικὴν, ποῦ γέννησε σὲ δύσκολους καιροὺς τόσα μίσση καὶ θὰ ἔκαμε καὶ λάθη, ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁμοίως μέρος πρέπει νὰ συλλογιστοῦμε ὅτι ἂν ἡ καθιέρωσις δὲν εἶχε γίνει τότε, δὲ θὰ τολμοῦσε κανεὶς νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ στὰ χρόνια μας".

⁴⁾ (Αὐτ. 22).

τατα. Ἄλλ' αὐτόματον ἐπέρχεται τὸ ἐρώτημα: μὴ δὲν μεταχειρίζονται τὴν καθαρῆουσαν πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐφημερίδες αἱ ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ἀπλήστως ἀναγινωσκόμεναι; Καὶ δὲν λαλοῦσιν ὡσαύτως τὴν καθαρῆουσαν οἱ διάφοροι ῥήτορες οἱ πρὸς τὸν λαὸν ἀποτεινόμενοι εἴτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἴτε ἐν συλλόγοις καὶ συνεδρίαις, ἵνα τοῦτον διδάξωσι καὶ πείσωσι καὶ συγκινήσωσιν; ¹⁾ Ἐὰν ἀδικοῦντες τὸν ἡμέτερον λαὸν νομίζητε ὅτι στερεῖται τῆς προσηκούσης ἀναπύσεως καὶ ὑπολείπεται τῶν ἄλλων λαῶν (ὅπερ ἡμεῖς γε δὲν πιστεύομεν), πρέπει νὰ ἀναζητήσητε τοῦ πράγματος αἷτια ἄλλα διάφορα τῆς γλώσσης. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δέ, ἐὰν μεριμνᾶτε εὐκρινῶς περὶ τῆς παιδείσεως τοῦ λαοῦ, ὀφείλετε νὰ ἀνυψώσητε καὶ ἐξυψώσητε τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ νὰ ταπεινώσητε καὶ ἐκχυδαίσητε. Διότι ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ ὄργανον τῆς διανοίας καὶ ὁ προφορικὸς λόγος ὑπάρχει ἀχωρίστως συνδεδεμένος πρὸς τὸν ἐνδιάθετον. Ὅσοι ποικιλωτέρα εἶναι ἡ ὑψηλὴ τῆς διανοήσεως λειτουργία, τόσοῦτω πλουσιωτέρα καθίσταται καὶ ἡ γλῶσσα καὶ συνθετώτερος ἀποβαίνει ὁ ὀργανισμὸς αὐτῆς. «Μεγάλων γνώμων καὶ διανοιῶν μεγάλα χρῆ καὶ τὰ ὄρηματα τίπτειν». Κατ' ἀδήριτον λοιπὸν ἀνάγκην τὰ ὑψηλὰ διανοήματα δι' ὑψηλῆς ἐξαγγέλλονται γλώσσης καὶ ἡ ἐπίδοσις τῆς γλώσσης ἡμῶν συμπίπτει πρὸς τὴν πρόοδον τῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους ἐνεργείας. ²⁾ Ἡ δὲ ἄλλη τῶν γλωσσολαστῶν ἐνστάσις, ἡ τῆς διγλωσσίας, ἠλέγχθη πολλάκις ἤδη ἀσύστατος, διότι τοιαύτη οὐδέποτε ἀπ' οὐθενὸς λαοῦ μᾶλλον ἢ ἥττον λείπει. ³⁾ Πλὴν ὁμῶς πρὸς πᾶσαν ἐπιστημονικὴν διδασκαλίαν κω-

¹⁾ Ἐπιχειρήσατε νὰ ὁμιλήσητε πρὸς τὸν λαὸν (οὐχὶ τοῖς συντρόφοις χυδαίως) ἐν γλώσσῃ χυδαίᾳ, ἵνα δοκιμάσητε τὴν ἀποστροφὴν καὶ ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ καὶ μάθητε τὴν γλωσσικὴν εὐαισθησίαν αὐτοῦ. Ὁ ἐρίτιμος πολιτευτὴς κ. Ν. Λεβίδης διηγεῖται χαριέστατον συμβάν εἰς τινὰ συνοποψήφιον βουλευτήν, ὅστις ἐν τινὶ τῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς ἤρξατο ἀγορεύων χυδαίω. Γηραλέος χωρικὸς πλησιάζας εἶπε τῷ ἀγορευόντι. «Ἡμεῖς, κύριε, δὲν ἐγνωσόμεν τὴν γλῶσσαν αὐτήν, οὔτε τὴν θέλομεν, καὶ νὰ ἀφήσῃς νὰ ὁμιλήσῃ ἄλλος». (Λογ. περὶ τῆς γλώσσης, σ. 11 ἐξ.).

²⁾ Ὁ ἱστορικὸς Geizer παρατήρησεν ὅτι «πάντοτε ὡσάκις τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ἐμφανίζεται μετὰ νέας ζωῆς, συνεμφανίζεται καὶ ἡ χρῆσις τοῦ καθαρῆου λόγου. Ἡ χρῆσις καθαρῆου λόγου εἶναι ἀληθῶς εἰπεῖν τὸ ζωτικὸν στοιχεῖον τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους». Ἀθῆν. Κ', σ. 58 ἐξ.

³⁾ Ὁ κ. Τριανταφυλλίδης διατείνεται περιέργως ὅτι ἡ παρ' ἡμῖν διγλωσσία ἔχει τὸ

φεύοντες καὶ εἰς οὐδεμίαν ἐπίκλησιν προσέχοντες συνεχίζουσι τὸ ὀλεθροποιὸν ἔργον. Κατακερματίζουσι δηλαδή τὸν ἀδαμάντινον δεσμὸν τῶν ὁμοεθνῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀποκόπτουσι τὴν χρυσὴν ἄλυσιν τὴν συνάπτουσαν τοὺς νῦν ζῶντας πρὸς τὰς παλαιότερας γενεάς καὶ τὴν πολυθύμητον ἀρχαιότητα, ἀφ' ἧς δὲν ἐπιτρέπεται κατὰ τὰ εἰρημένα νὰ ἀλλοτριωθῶμεν. Μοχθοῦσι νὰ ἀποκόψωσι τὸ γῆμα τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως καὶ νὰ ἀποξενώσωσι τὸ παρὸν ἀπὸ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος, πρὸς ὃ καὶ οἱ ἄλλοεθνεῖς φιλοτιμοῦνται ἀεὶ νὰ ἔχωσιν ἐπαφήν.¹⁾ Τί μέλει αὐτοῖς ὅτι αἱ προσεχεῖς γενεαὶ θὰ ἀδυνατῶσι νὰ νοήσωσιν οὐχὶ μόνον τὸ ἱερὸν Εὐαγγελιον ἀλλὰ καὶ τὰ συγγράμματα τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων λογίων; Πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ ἐπιχύσωσιν αὐτοῖς ἰαματικὸν ὕδωρ ἀναγνήψεως καὶ ἀφυπνισμοῦ ὀργίζονται ἀγρίως καὶ ἀποκρίνονται ἰταμῶς ὅτι αὐτοὶ θὰ γράψωσι νέα βιβλία καὶ θὰ δημιουργήσωσι νέον κόσμον.²⁾

Ἄλλ' ἴσως τις ἤθελέ μοι παρατηρήσει ὅτι αἱ ἀπόπειραι τῶν χυδαῖστων εἶναι γελοῖαι καὶ ὡς μωραὶ δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολῶσι σοβαρῶς. Βεβαίως τὰ τερετίσματα αὐτῶν θὰ ἦσαν προσοχῆς ἀνάξια καὶ μόνον θυμηδίας ἄξια, τὸ πολὺ δὲ θὰ παρεπέμποντο εἰς τοὺς ἐρευνητὰς τῶν ἀνωμάτων ψυχικῶν φαινομένων, εἴαν μὴ παρεπλάνων, ὡς μὴ ὄφελε, εὐπίστους ἀνθρώπους καὶ μὴ ἐτύγχανον ἰσχυρᾶς προστασίας. Ἐντεῦθεν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ διαδώσωσι τὸ μῖασμα καὶ νὰ ἀποβῶσι φθοροποιοὶ τῆς πατρίδος σηπεδό-

ἐξαιρετικόν, διότι ἡ γραπτὴ ἡμῶν γλῶσσα "δὲ βγήκε ἀπὸ κανένα ζωντανὸ νεοελληνικὸ ἰδίωμα," Ἀὐτ. σ. 26 ἐξ. Ἄλλ' ἡ γλῶσσα ἡμῶν εἶναι ἀπαύγασμα αὐτῆς ταύτης τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἔθνους καὶ ἀπεικονίζει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Θὰ ἦτο δὲ παράλογος ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἔχουσι μὲν δικαιώματα τὰ ψελλίσματα τῶν τριόδων στρεῖται δὲ ἡ ἐκ τοῦ μακραίωνος βίου τοῦ ἔθνους προελθοῦσα γλῶσσα. Ἐπειτα δὲ ὁμολογεῖ ὁ κ. Τριανταφυλλίδης ὅτι καὶ ἂν ἔτι κρατήσῃ ἡ λεγομένη δημοτικὴ, πάλιν δὲν θὰ ἐκλίπη ἡ διγλωσσία! (σ. 25).

¹⁾ Τίς πιστεύει ὅτι τὴν ὀλεθρίαν ταύτην καὶ ἀνοσίαν ἀποξένωσιν θεωροῦσιν οἱ χυδαῖσταὶ ὡς "προσπάθεια νὰ σθῆσουν ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν μας ζωὴν μεσαιωνικὰ λείψανα!" (αὐτ. σ. 66). Ἄλλὰ καὶ τίς ἐλληνικὴν ἔχων τὴν καρδίαν δύναται νὰ κρατήσῃ τὴν ἀγανάκτησιν;

²⁾ Ὅτε ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις ἐν συνεδρίῳ τῶν δημοδιδασκάλων ἐποιεῖτο τοιαύτας παρατηρήσεις καὶ συμβουλὰς, εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς μεταρρυθμίσεως διακόψας τὸν σοφὸν καθηγητὴν ἀπεκάλεσεν αὐτὸν μετὰ τῆς ὀφειλομένης εἰς παλαιὸν διδάσκαλον εὐλαθείας "φουτισθὲς στην" καὶ οἶονεὶ ἐγκαυχώμενος ἀνεβόησε "ἔμεῖς θὰ γράψωμε ἀλλὰ!"

νες. Λέγω τοῦτο, διότι τὸ κακὸν δὲν περιορίζεται ἐν μόνῃ τῇ γλώσσῃ ἀλλ' ἐπεκτείνεται εὐρύτερον καὶ εἰς αὐτὴν τοῦ ἔθνους τὴν ὑπόστασιν. Μὴ θεωρηθῆ, παρακαλῶ, τοῦτο ὑπερβολὴ μηδὲ παροραθῆ τὸ ὅτι οἱ παράδοξοι γλωσσοπλάστοι δὲν ποιοῦσι μικρὰν τινα καὶ ἀσημαντον ζημίαν ἀλλὰ προσενοῦσι δεινὴν καὶ φρικτὴν τῶν πάντων ἀνατροπὴν. Διότι καταργοῦντες τοὺς ἀπὸ πάσης προηγμένης γλώσσης ἀναποσπάστους γραμματικούς κανόνας καὶ κηρύττοντες ἐμφανῶς τὴν γλωσσικὴν ἀναρχίαν καταλύουσιν ἅμα τοὺς ἐκείνοις συναφεῖς λογικούς τύπους καὶ ἐθίζουσι τὸν λαὸν εἰς τὴν ἀκαταστασίαν καὶ ἀλογιστίαν· δὲν διαστρέφουσι μόνον τὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ διαστρεβλοῦσι τὴν διάνοιαν, οὕτω δὲ προσδοιοῦσι τὴν γενικὴν ἀτασθαλίαν καὶ παρασκευάζουσι τὴν κοινωνικὴν ἀνατροπὴν. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ὅτι οἱ στασιῶται κατὰ τῆς καθεστῶσης γλώσσης φωρῶνται ἅμα ὀπαδοὶ τῆς ἀθεΐας καὶ καταφρονηταὶ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἐχθροὶ τῆς ἐλληνοπρεποῦς ἀγωγῆς καὶ ὑπονομευταὶ τῆς σεμνῆς οἰκογενείας, θιασῶται τῆς κοινωνικῆς ἀναρχίας καὶ ὑπέρμαχοι τοῦ ἀκράτου κομμουνισμοῦ. Ὅτι δὲ ταῦτα δὲν εἶνε ψιλὴ κενῶν λέξεων ἀπαρίθμησις οὐδ' ἀπατηλὴ τις προκατάληψις κατὰ τῶν χυδαιοπλήγῶν ἀλλ' ἀμυδρὰ μόνον σκιαγραφία τῆς ὀδυνηρᾶς πραγματικότητος, γίνεται παντὶ ὀφθαλμοφανὲς ὅταν ἀπίδῃ εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν διακηρυττόμενα καὶ διαπραττόμενα. Παραλείπω γὰρ μνημονεύσω τὰ κατὰ τὸ διαβόητον ἐκείνο ἰδιωτικὸν παρθεναγωγεῖον, ὅπερ πρὸ ἐτῶν διήγειρε τὰ φρικτὰ ἔνεκα τῶν κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς τελεσθέντων σκάνδαλα καὶ προκάλεσε τὴν πολύκροτον δίκην, ἧς τὰ πρακτικὰ κατὰ τρόπον ἄγνωστον καὶ μυστηριώδη ἀπώλοντο. Ὑπομνησκω μόνον ὅτι οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι οἱ τοῦ σχολείου ἐκείνου διευθύνται, οἷον ἐπιβραβευόμενοι διὰ τὴν ἐξαίρετον αὐτῶν ἐκπαιδευτικὴν δράσιν ἀνέλαβον ὕστερον τὴν διεύθυνσιν τοῦ Μαρασλείου διδασκαλείου, ἀνωτέρου δηλονότι ἐκπαιδευτικοῦ ἰδρύματος προωρισμένου γὰρ κατὰ τὴν τελείωσιν καὶ ἐμπνέῃ ἠθικῶς τοὺς μέλλοντας τῶν ἐλληνοπαίδων διδασκάλους. Καὶ ἐν τῇ ὑψηλῇ ταύτῃ λειτουργίᾳ μὴ λησμονοῦντες ἑαυτοὺς καὶ ἀνακαινίζοντες τὰς οἰκείας αὐτῶν μεθόδους ἤρξαντο εὐθύς συζητοῦντες ἐν τῇ συλλόγῃ τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων παράδοξα ζητήματα τείνοντα εἰς τὴν δια-

στρέβλωσιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας.¹⁾ Περιφρονοῦντες δὲ τὴν ἀθάνατον ἡμῶν πνευματικὴν κληρονομίαν καὶ οἶονεὶ μισοῦντες πᾶν τὸ ἐλληνικὸν κατήργησαν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ ἐδίδασκον ἀντ' αὐτῆς κακοζήλους μεταφράσεις τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ τῆς Ἰλιάδος καὶ ἄλλα ἔργα νεώτερα ὅλως ἐστερημένα τῆς μορφωτικῆς τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων δυνάμεως.²⁾ Ὡσαύτως κατήργησαν τὴν προσευχὴν τῶν μαθητῶν καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν, ὡς καὶ τὴν τῆς ἱστορίας, ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου³⁾· καθεῖλον τὰς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰς εἰκόνας τῶν ἡρώων τῆς ἐπαναστάσεως καὶ καθελόντες παρέρριψαν εἰς ἀποθήκας ἀχρήστων.

Παραλλήλως δ' εἰργάζετο καὶ ἐφάμιλλος ἀνεδεικνύετο ἄλλος ἐταῖρος καὶ γενναῖος πρόμαχος τῶν νέων γλωσσικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἀρχῶν. Οὗτος ἐγκαινίζων τὴν λεγομένην παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν προθυμήθη εὐθύς ἀρχόμενος νὰ συμβουλεύσῃ τοὺς μαθητὰς “ναφήσουν τὰ νεκρὰ στοιχεῖα νὰ εἶναι νεκρὰ καὶ ἀπολυτρώσουν τὴ φυλὴν τους ἀπὸ ἰδανικὰ ἀπραγματοποιήτα καὶ κούφια, νὰ ξεκαθαρίσουν ἀπὸ τὸν πολυχρονεμένο ψυχικὸ μας ὄργανισμό ὅλη τὴ σκουριὰ τῶν αἰώνων, νὰ διαλύσουν τὴν ψυχικὴ ἀρτηριοσκλήρωσιν τῶν Ἑλλήνων.”⁴⁾ Οἱ δύο οὗτοι διευθύνονται ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων προσέλαβον συνεργάτας καθηγητὰς γνωστοὺς κομμουνιστὰς, ὧν εἷς⁵⁾ δὲν ὤκνησε νὰ ὀνομάσῃ ἐν ῥυπαρο-

¹⁾ Ἐκεῖ, ὡς γνωστὸν, σοφῆ καθηγήτρια ἀπεφαίνετο μετὰ κόρους μεγάλου ἱστορικοῦ ὅτι “ἡ ἐπανάστασις τοῦ 21 εἶναι σκέψη καὶ ἐκτέλεσις καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξεγέρσεως τῆς ἱστορικῆς τάξεως, ἐπηρεασθείσης ἀπὸ τὴν ἐξέγερσιν ὁμοίων τάξεων τῆς Δύσεως. Ἴδὲ τὸ βιβλίον “Ὁ κομμουνισμὸς εἰς τὸ Μαρὰσλειον,” σ. 12. Ὁ δὲ κ. Διευθυντῆς ἀπεφαίνετο ὅτι ἡ διὰ τῆς μεθόδου τοῦ ἱστορικοῦ ὀλισμοῦ ἐξήγησις τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως “δὲν εἶναι βέβαια τελεία, εἶναι ὅμως μᾶλλον συγχρονισμένη καὶ ἐπιτυχής. Ἄδτ. σ. 15.

²⁾ Ἴδὲ ἐκθεσιν τῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπείας ἐν τῇ “Ἐμπρὸς,” 31ης Μαΐου 1926.

³⁾ Ἐντὶ τῶν μαθημάτων τούτων ἐδιδάσκετο ἡ παλαιολιθικὴ καὶ νεολιθικὴ περίοδος. Ἴδὲ “Ὁ κομμουνισμὸς εἰς τὸ Μαρὰσλειον,” σ. 10 καὶ 15.

⁴⁾ “Ὁ σκοπὸς τῆς παιδ., Ἀκαδ.,” σ. 14.

⁵⁾ Σημειωτέον ὅτι ὁ περὶ οὗ λόγος καθηγητῆς εἶχε καταγγεληθῆ ὑπὸ τῶν ἐν Πειραιεὶ ἀρχῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ὡς ἐνεργῶν κομμουνιστικὴν προπαγάνδαν πρὸς μαθητὰς. Ἡ καταγγελία πρωτοκολληθεῖσα διεθιβάσθη ἐπὶ ἀντιγράφῳ πρὸς τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητήν, ὅπως διεξαγάγῃ ἀνακρίσεις. Καὶ ἐπέμφθη μὲν πάλιν ὑπὸ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον ἀλλ' ἐν τῇ ὁδῷ ἀπώλετο κατὰ τρόπον μυστηριώδη ὑπομιμνήσκοντα τὴν ἀπώλειαν τῆς

γραφήματι αὐτοῦ τὴν πατρίδα “φόνισσα,” τὴν θρησκείαν “πόρνην,” καὶ τὴν σημαίαν “κουρσελόπανον.”¹⁾ Οἱ καθηγηταὶ οὗτοι καὶ τὶς καθηγήτρια.²⁾ ἐδίδασκον ἀναφανδὸν τὸν ἱστορικὸν ὕλισμὸν καὶ παρηρημύγευον τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 διαστρέφοντες τὴν ἀλήθειαν καὶ παρορῶντες τὰ θρησκευτικὰ καὶ ἠθικὰ ἐλατήρια τῆς ἐνδόξου τοῦ ἔθνους ἐπαναστάσεως.³⁾ Ἐγὼ δὲ ὑπενόμεινον τὴν πρὸς τὰ ἐθνικὰ σεβάσματα ὀφειλομένην εὐλάβειαν καὶ ἀνέτρεπον τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν μαθητῶν, διέστρεφον τὸν χαρακτήρα καὶ ὑπέσκαπτον τὰς ἠθικὰς αὐτῶν ἀρχάς.⁴⁾ Οὕτω δὴ τὰ Διδασκαλεῖα καὶ τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτήρια μεταβάλλοντο εἰς κέντρα καλλιέργειας τῆς γλωσσικῆς αἵρέσεως καὶ εἰς ἐργαστήρια τῆς κοινωνικῆς ἀναρχίας.⁵⁾ Εἰρήσθω δ’ ὅτι οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι οἱ Δι-

ἄλλης παρεμφεροῦς δικαγραφίας. Ὅπως ἂν ἔχη, ὁ καταγγελλόμενος ἀπόστολος τῆς κομμουνιστικῆς προπαγάνδας ἠμεῖς ἐπαξίαν τῶν κόπων ἀμοιβὴν καὶ προήχθη καθηγητῆς τῆς παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας.

1) Ἄλλος πάλιν συνεργάτης “ἐπὶ ἓν ἔτος εἰργάζετο νὰ μοιράζῃ τὸν “Ῥιζοσπάστην,” καὶ τὴν “Κομμουνιστικὴν Ἐπιθεώρησιν,” καὶ νὰ προπαγανδίξῃ διδακτικὸν προσωπικὸν καὶ μαθητὰς καὶ ἐπὶ ἓν ἄλλο ἔτος νὰ διδάσκῃ τὴν παλαιολιθικὴν καὶ νεολιθικὴν ἐποχὴν εἰς τὴν Δ’ τοῦ Δημοτικοῦ διὰ νὰ ἀποφεύγῃ νὰ προφέρῃ τὰς λέξεις “Ἑλλάς, Ἑλλην.” Ἴδὲ Κομμουν. εἰς τὸ Μαρὰς. σ. 25.

2) Ἀυτὴ-κατὰ τὴν κατάθεσιν διδασκάλου τοῦ προτύπου σχολείου-“ἔχαιρε βλέπουσα τὰς μαθητριάς νὰ νεωτερίζουν (κοπὴ μαλλιῶν, κοντὰ φορέματα) καὶ ἠγωνίζετο εἰς κάθε συζήτησιν ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός.” Ἴδὲ “Ἐμπρὸς,” τῆς 31ης Μαΐου 1926.

3) Ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας-κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῆς ἀνακριτικῆς ἐπιτροπείας-“ἐγίνετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κομμουνιστικῶν δοξασιῶν, μὲ τὴν προσπάθειαν τῆς διαδόσεως καὶ ἐπικρατήσεως αὐτῶν.” Ἴδὲ “Ἐμπρὸς,” 31 Μαΐου 1926.

4) Αἱ ἀνακρίσεις, ἃς διεξήγαγεν ἡ ἐπιτροπεία ἐκ παιδευτικῶν συμβούλων, ἐπίστρωσαν φρικτὰ καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἀπίστευτα. Ὁ διευθυντῆς δηλαδὴ τοῦ Διδασκαλείου καλῶν κατ’ἴδιαν παρ’ αὐτῶν μαθητὰς καὶ μαθητριάς ἔλεγε “μπορεῖτε παιδιὰ, νὰ ἀγαπιώσαστε μεταξὺ σας. Ὁ ἔρωτας δὲν εἶναι κακὸ πρᾶγμα. Ἀλλὰ προσέχετε μὴ σὰς καταλαβαίνῃ ὁ κόσμος γιατί αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό...” Ἀποτέλεσμα τῆς ταιαύτης παιδαγωγικῆς μεθόδου ἦτο κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐπιτροπείας “πλήρης ψυχικὴ ἀποσύνθεσις τῶν δυστυχῶν τούτων πλασμάτων, τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Μαρασλείου Διδασκαλείου.” Τὰ ὀλέθρια ἐπακολουθήματα τῆς ψυχοφθόρου παιδαγωγικῆς μεθόδου τῶν νέων μεταρρυθμιστῶν ἐγένοντο εὐθὺς ἐμφανῆ· τὸ εἰρημένον σύστημα ἀπέδωκεν, ὡς ἦν εἰκός, ἀφθόνους τοὺς πικροὺς καρποὺς τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως καὶ διαφθορᾶς. Ἐπιθ. “Ἐμπρὸς,” τῆς 30 καὶ 31 Μαΐου 1926.

5) Τὸ πρᾶγμα ἦτο φυσικόν, ὅποτε Διευθυντῆς καὶ καθηγηταὶ ἦσαν οἱ σύντροφοι τοῦ “Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου,” ὧν τὰς ἀρχάς καλῶς ἀπεικονίζει τὸ δημοσιευθὲν ἐν τῷ Β’ τόμῳ τῆς “Ἐργασίας,” (σ. 233 καὶ 234) δημοσιευθὲν πρακτικὸν μιᾶς συνεδρίας. Ἐκεῖ γράφονται τὰ ἐξῆς: “Ὁ κ. Ἰορδανίδης δὲν θεωρεῖ σοβαρὴ τὴν κατηγορίαν κατὰ τοῦ δημοτικισμοῦ. Σήμερον λέει, μόνον οἱ ἀρτηριοκληρωμένοι καὶ τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ σαράβαλα δὲν εἶναι δημοτικι-

δασκαλεία καὶ Ἀκαδημείας διευθύνοντες διηύθυνον ἅμα κατ' οὐσίαν καὶ τὴν ὅλην ἐκπαίδευσιν καὶ ἀπετέλουν τὰ πρωτεύοντα μέλη τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου, ὅπερ ἐνέκρινε βιβλία περιεχομένου συμβιβασμένου, ὡς εἶκός, πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐκείνων καὶ τὰ φρονήματα· λέγω τὰ διαβόητα βιβλία τὰ προκαλέσαντα τὴν κοινὴν ἀγανάκτησιν καὶ διεγείραντα τὴν γενικὴν φρίκην, ἐν οἷς κατεχλευάζετο ἀσυστόλως ἡ θρησκεία, ¹⁾ καθυβρίζοντο ἀναιδῶς τὰ ἱερά αὐτῆς σύμβολα ²⁾ καὶ κατερρακούτο ἀναισχύντως ἡ ἀνθρωπίνη ἠθική. ³⁾

Ἐκ τῶν εἰρημένων καθίσταται συμφανές ὅτι ὁ “μαλλιαρισμὸς” εἶναι ἀρρήκτως συνεζευγμένος πρὸς τὴν ἀθεΐαν καὶ τὴν ἀνηθικότητα, τὴν ἀναρχίαν καὶ τὸν κομμουνισμόν, προσφυῶς δ' ἐπ' ἐσχάτων

στίες. Ἐκεῖνο, ποῦ πρέπει νὰ ἐξετασθῆ εἶναι ἂν ὁ Ὀμιλος μπορεῖ νὰ πετύχῃ τὸ σκοπὸν του μέσα στὸ ἀστικό καθεστῶς. Καὶ πάνω στὸ πρόβλημα αὐτὸ φρονεῖ νὰ περιοριστῆ ἡ συζήτηση. Τὴν ἴδια ἀποψη ὑποστηρίζει καὶ ἡ κ. Ἰμβριώτου καὶ φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ καθορισθῆ ὁ Ὀμιλος τὴν δράση του Ὁ κ. Γληνὸς παρακαλεῖ νὰ ὀρισθῆ μιὰ ἰδιαίτερη βραδιά γιὰ νὰ συζητηθῆ ἀποκλειστικὰ τὸ πρόβλημα ποῦ ἔβαλε ὁ κ. Ἰορδανίδης . . . Ρητέον δ' ὅτι ὄντως “καθώρισεν” ὁ Ὀμιλος τὴν “δράση του” διότι ἐπ' ἐσχάτων μετὰ θορυβώδεις συζητήσεις ἢ κλείων μερὶς αὐτοῦ ἐψήφισεν ὑπὲρ τῶν ἀρχηγῶν “τῆς ἀριστερᾶς” καὶ ἀνεκήρυξεν ἑαυτὴν ἀναφανδὸν ὑπέρμαχον τῶν μπολσεβικικῶν καὶ κομμουνιστικῶν θεωριῶν. Οὕτω καὶ τὰ τυχόν τηρούμενα τέως ἐλάχιστα προσχήματα κατέπεσον καὶ ἡ ἀποκάλυψις τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο τελειοτάτη.

¹⁾ Ἐν ἀναγνωστικῇ βιβλίῳ χάριν τῶν μαθητῶν τῆς Α'. τάξεως τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου ἀναγινώσκεται. “Ἐκεῖνη τῆ νύχτα μιὰ γυναῖκα συντραφιασμένη ἀπὸ τὸν τέχτονα τὸν ἄντρας τῆς στάθῃκε μεσοστρατὶς σὲ μιὰ σπηλιὰ καὶ γέννησε ἓνα παιδί . . . Ὁ Ἰωσήφ μόλις εἶδε κοιμισμένο τὸ παιδί, κατέβηκε στὸ χωριὸ νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴ λεχώνα . . . καὶ κείνη ὀλομόναχη σ. ἀθήκε ἀδόνατο νὰ κοιμηθῆ” . σ. 6 ἔξ.

²⁾ Ἐν ἰχνογραφίᾳ προωρισμένη εἰς μικροῦς μαθητὰς παρίστατο ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι Σταυρὸς κεκλιμένος πρὸς πτωσὶν καὶ σάρωθρον καὶ βρόδδος ὀρθία! Πρὸς ἐρμηνείαν δὲ τῆς μορφωτικῆς ταύτης παραστάσεως καὶ εὐσεβοῦς εἰκόνας παρείχετο ὑπὸ τὸ ἰχνογράφημα ἡ ἐντυπος ὁδηγία. “Κάμπετε ἓνα Σταυρὸ, μιὰ σκούπα καὶ τὸ μπάστονι τοῦ πατέρα” !!

³⁾ Ἐν τῇ εἰρημένῳ ἀναγνωστικῇ (σ. 64) ἀπάντως: τάδε “Ξαναγύρισε ὁ Τζεμάλ με τοὺς στρατιῶτές του στὴ Νίκαια καὶ ἄρχισε νὰ μαζεύῃ τὰ πηλὸ εὐμορφα κορίτσια γιὰ τὸ γαρέμι του. Ἐπῆγαν δεκαοχτὼ κορίτσια στὸ Τζεμάλ, ἀλλὰ αὐτὸς τὰ ἔδιωχνεν ὅλα γιὰτὶ ἤθελε τὴν ὀμορφὴ τῆ Σοφία ποῦ ἦταν ἀραβωνιασμένη με ἓνα Χριστιανό. Ἦταν τὸ πηλὸ ὀραῖο κορίτσι τῆς πατρίδος μας. Τὴν Σοφία τὴν ἔφεραν στὸ Τζεμάλ οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς τῆς· ἐγονάτισαν μπροστά του καὶ ὁ Τζεμάλ εἶπε στὴν κόρη. “Γιατὶ τόσον καιρὸ ποῦ σὲ ζητούσαμε δὲν ἤρθες; Καὶ οἱ γονεῖς ἀπήντησαν “Μᾶς συγχωρεῖτε, ποῦ σᾶς τὴν φέραμε ἔτσι ἀργὰ ἀλλὰ δὲν ξέρετε τὸ κορίτσι· εἶναι πολὺ μικρὸ καὶ σᾶς τὴν ἐφέραμε ἡμεῖς οἱ ἴδιοι” !!! Αὐτ. σελ. 74 “Ἐλα νὰ βάλουμε στοίχημα - Τὶ στοίχημα; Νὰ μοῦ παίρνης τὸ μαγαζί, ἀλλιῶς νὰ σοῦ παίρνω τὴ γυναῖκα” . Διὰ τοιούτων διδαγμάτων οἱ σοφοὶ παιδαγωγοὶ ἤθελον νὰ μορφώσωσιν ἠθικὰ καὶ ἐμποιήσωσιν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν!

ἐπλάσθη ἡ λέξις “μαλλιαροκομμουνισμός,” πρὸς δῆλωσιν τῶν ἀχωρίστων τούτων ἰδιοτήτων.¹⁾ Καὶ ἀληθεύει μὲν ὅτι οἱ ἔνοχοι ἀρνοῦνται συνήθως τὸ ἑαυτῶν ἔγκλημα ἀλλ’ ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει ἔχομεν ἀπερίφραστον τῶν αἵρεσιάρχων τὴν ὁμολογίαν. Οὗτοι ἀνομολογοῦσι τὸν στενὸν σύνδεσμον μαλλιαρισμοῦ καὶ κομμουνισμοῦ²⁾ καὶ καθυβρίζουσι τὸ Κράτος καὶ τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς λυπούμενοι ὅτι εἰσέτι διατηρεῖται.³⁾ Οἱ χυδαῖσταὶ ἄρα δὲν εἶναι κατ’ οὐσίαν ξένοι πρὸς τοὺς κομμουνιστάς, ὁ δὲ “μαλλιαρισμός,” δὲν ἐπιδιώκει μόνον τὴν διαφθορὰν τῆς γλώσσης ἀλλὰ χρησιμεύει καὶ ὡς ὄργανον καταχθονίων ἐνεργειῶν σκοποῦσῶν τὴν κατάλυσιν πάσης ἠθικῆς ἀρχῆς καὶ τὴν ἀνατροπὴν τῆς κοινωνικῆς τάξεως. Εἰς ταιούτους ἀνοσίους σκοποὺς ἀποβλέποντες οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοῦ συκοφαντοῦσι τὴν λεγομένην ἀστικὴν τάξιν⁴⁾ καὶ ὑβρίζουσι κληρικούς τε

1) Δὲν λέγομεν βεβαίως ὅτι πᾶς χυδαῖστὴς εἶναι καὶ κομμουνιστὴς. Ἀλλ’ ἡ στενοτάτη αὐτῶν συνάφεια καὶ οικειότης εἶναι ἀναμφίλεκτος καὶ καθίσταται ἐκ τούτου περιφανῆς, ὅτι πᾶς κομμουνιστὴς εἶναι πάντως καὶ ἀνεξαιρέτως χυδαῖστὴς, ἐνῆ τούναντίον οὐδεὶς τὰ ὀρθὰ περὶ γλώσσης φρονῶν εἶναι κομμουνιστὴς.

2) Εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τῆς γλωσσικῆς αἵρέσεως δυσφορῶν ὅτι δὲν προσδεύουσι καὶ δὲν ἐπεκτείνονται, ὅσον προσεδόκα, αἱ σωτήρια ἀρχαὶ ἔγραψε “Μὰ καὶ αὐτὰ τὰ νεωτεριστικὰ κόμματα, οἱ δημοκρατικοί, οἱ σοσιαλιστές, οἱ κομμουνιστές, ἂν καὶ ἀναγνωρίζουν θεωρητικὰ πὸς εἶναι ἀπόλυτα συνδυασμένη μετὰ τὴν πολιτικὴν ἰδεολογία ἢ ἀρχὴ τοῦ δημοτικισμοῦ... μὴ ταῦτα ἐκτὸς ἀπὸ μερικῆς σπασμωδικῆς, ἀπρόσετες καὶ ἐντελῶς πρόχειρες προσπάθειες νὰ ἐκλαϊκέψουν τάχα τὴ γλῶσσα τοῦς κόβοντας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μερικὰ ν... μιλῶν στὸ λαὸ μετὰ ὅλη τὴ στρυφνὴ ψυχρὴ φρασολογία τῶν δικηγόρων...” Δελτ. ἐκπαιδ. ὁμίλ. ἀριθ. 11, σ. 30. Ἐν δὲ τῇ “Νουμᾶ,” γράφεται “Οἱ συναργάτες τοῦ “Νουμᾶ,” ἔχουν θεωρήσει τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ὡς ζήτημα ποῦ θὰ λυθῆ μετὰ κοινωνικοπολιτικὴ ἀναγέννηση τοῦ τόπου...” (ἀριθ. 343) καὶ ἀλλαχοῦ “Ἡ μαλλιαρὴ εἶναι γλῶσσα τοῦ πραγματικοῦ κομμουνιστῆ” (ἀριθ. 340).

3) Ὁ εἰρημένος ἀρχηγέτης τῆς μεταρρυθμίσεως γράφει. “Τὰ Κράτη, τὰ καθεστῶτα, αἱ κυριαρχοῦσαι τάξεις πρέπει νὰ ἔχουν τὴν ἐπιστήμη τοῦς καὶ μετὰ χίλιους τρόπους, χίλιους πόρους ἀσκοῦν μιὰ τέτοια ἄμεση καὶ ἔμμεση ἐπίδραση. Στὴν Ἑλλάδα τὸ Κράτος ἦτο καὶ εἶναι ἀκόμα στὰ χεῖρια τῆς παραστρατημένης φεουδαλικῆς τάξης, ποῦ βγήκε ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ μεσαίωνα στὰ τέλη τοῦ 18ου καὶ στὶς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνα” (“ἡ φεουδαλικὴ τάξη ποῦ βγήκε ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ μεσαίωνα,” εἶναι προφανῶς τὸ κοινωνικὸν καθεστῶς καὶ τὸ Κράτος τὸ προσελθὸν ἐκ τῆς μεγάλῃς ἡμῶν Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821).” Ὅρα Δελτ. ἐκπαιδ. ὁμίλ. ἀριθ. 11, σ. 35. Πράσθεις ὅτι ἔχομεν ἀψευδῆ μαρτυρίαν ἀνθρώπου σπουδαίαν τέως κατέχοντος θέσιν ἐν τῇ ὁμοσπονδίᾳ τῶν διδασκάλων, ὅστις κατήγγειλεν ὅτι καθῆγγηται τοῦ Μαρασλείου ἐλάμβανον βιβλία καὶ περιοδικὰ ἐκ Βουλγαρίας καὶ ἄλλων χωρῶν. Ἐπιθ. ἐκθεσιν τῆς ἐπιτροπείας ἐν τῇ “Ἐμπρὸς,” τῆς 1ης Ἰουνίου 1926.

4) Ἴδὲ Ἀναγέννηση, σ. 125. “Γενικώτατο γνώρισμα τῆς νεοελληνικῆς κακοδαμονίας παρουσιάζεται ἡ κατώτερη ποιότητα τῆς ἐλληνικῆς ἀστικῆς τάξης, ποῦ ἐδημιουργήθη καὶ

καὶ διδασκάλους,¹⁾ σκώπτουσι τὸν λαὸν καὶ μυκτηρίζουσι τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ ἰδεώδη,²⁾ ἀναιροῦσι τὴν ἐγγύτητα τῆς πατρίδος καὶ ὑποσεύουσι τὰς βάσεις τοῦ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος ἀρνούμενοι ἀντικρως τὰς ἠθικὰς ἀξίας.³⁾ Οὐδ' εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθῆ πρὸς διάλυσιν τῆς καθεστῶσης κοινωνίας καὶ κατάργησιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας ὄργανον προσφορύτερον ἄλλο παρὰ τὸν χυδαϊσμόν. Διότι οὗτος ταπεινοὶ τὸ φρόνημα καὶ φουλίζει τὸν χαρακτήρα, παρασκευάζει διανοητικὴν ἀμβλύτητα καὶ κατεργάζεται ἠθικὴν ἔκφυσιν, ἐνὶ λόγῳ ποιεῖ ἀνθρώπους μικροὺς καὶ χαμαιζήλους, εὐτε-

κυβέρνησε αὐτὸ τὰ 1821 ὡς σήμερα... Ἡ τάξη ποῦ κυβερνᾷ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἑκατὸ χρόνια τώρα εἶναι ποιοτὴ καὶ ἀπὸ τίς κατώτερες. Αὐτὴ ἔδειξε ὀλοφάνερη ἀνεπάρκεια σὲ ὅλα τὰ σημαντικὰ προβλήματα, ποῦ εἶχε λύση. Ἡ τάξη, ποῦ πῆρε στὰ χέρια τῆς τίς τύχες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἔδειξε ἀπροσδόκητη διανοητικὴ ἀδυναμία... Καὶ τῆς Μικρασιατικῆς συμφορᾶς αἰτία εἶναι «ἡ κυρίαρχη τάξη!». Ἐρρέτω λοιπὸν κατὰ τοῦς νομιμόφρονες τούτους αἰρεσιάρχας ἢ ἡγήτους τάξεις καὶ μετ' αὐτῆς καταλυθῆτω πᾶσα ἀρχή. Καὶ μετὰ ταῦτα τίς Ζήτω ὁ μπουλσεδικισμός!! Ἄλλ' ἢ ἀστική τάξις, ὡ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, ἐπετέλεσεν ἀρχήθεν καλῶς τὸ ἑαυτῆς καθήκον, τὸ δὲ φρικτὸν δῆθεν ἀμάρτημα, ὅπερ καθ' ἡμᾶς διέπραξε καὶ δι' ὃ μισοῦτε αὐτὴν μέχρι θανάτου, εἶναι μεγίστη αὐτῆς ἀρετή. Ἐγκαλοῦνται δηλαδὴ οἱ πνευματικοὶ ἡγήτορες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅτι «ἐξιπάζονται σὰν ἀρχοντοχωριάτες καὶ χάσκουν θαμπωμένοι μπροστὰ στὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα» (Αὐτ. σελ. 125). Ἄλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο τιμᾷ αὐτοῦς καὶ εἰ μὴ ἐπαίρου, θὰ ἦσαν ἀνάξιοι τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἱστορίας.

1) *Ἐθν. ἀνωτ. σ. 128 «Μᾶς ἔμειναν τὰ πνευματικὰ τῆς (τῆς ἑλληνικῆς φεουδαρχίας) ἀπομεινάρια, ὁ παπᾶς, θεματοφύλακας τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ Βυζαντινισμοῦ καὶ ὁ δάσκαλος, θεματοφύλακας τοῦ προγονόπληχτου σχολαστικισμοῦ. Ἡ ἑλληνικὴ ἀστική τάξις, ὅταν ἄρχισε νὰ δυναμῶνῃ καὶ θῆλῃ νὰ διώξῃ τὸν Τούρκο, ἔκαμε ἀναγκαστικὰ συμμάχια μὲ τοῦς ἀντιπρόσωπους τοῦ φεουδαρχικοῦ πνεύματος, προπάντων παπάδες καὶ δασκάλους καὶ ἀγωνίστηκε μόνον καὶ ἀπολυτρώθηκε ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν δεσπότη, ὅχι ὅμως καὶ ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν πνευματικὸν δυνάστη». Καὶ αἱ ὑβρεῖς αὗται καὶ βλασφημίαι δὲν προέρχονται ἐκ πολεμίων ἀλλ' ἐξέρχονται ἐκ στομάτων λεγομένων ἑλληνικῶν.

2) Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἀναγεννήσεως γράφει: «Γιὰ τὴν κοινωνιολογία καὶ τὴν φιλοσοφημένη ἱστορία τὴν ἀληθινὰ ἐξαιρετικὴν περίπτωσιν αὐτοῦς ὁ λαὸς μὲ τὴν βιολογικὴν του ἀδεξιότητα τὰ ὀρμητικὰ του κυνηγήματα ἀπείστων ὀνείρων, τοὺς ἀσκόπους ἡρωϊσμοὺς καὶ τὴν σπατάλη τῶν δυνάμεών του, τίς εἰκονικὲς λατρεῖες ἰδανικῶν καὶ τίς θυσίαι γιὰ μαρὰ ἰδανικά, τίς ταλαντεύσεις μεταξὺ παιδικότητος καὶ ἀνδρισμοῦ μὲ μιὰ καρδιά ποῦ δὲν ἔχει νοῦν καὶ ἓνα νοῦν ποῦ δὲν ἔχει πίστη ἀληθινὴ καὶ δύναμη γιὰ τὴν ἀλήθεια». Δεῖτ. ἐκπαιδ. ὁμίλ. ἀριθ. 11 σελ. 11.

3) Ἐν τῷ εἰρημένῳ περιοδικῷ «Ἡ Ἀναγέννησις» (σ. 25 - 26) ἀνώτατος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ ἀκόλουθος τῶν κλεινῶν μεταρρυθμιστῶν ἀποφαίνεται τὰδε τὰ βαθυγνωμόνα ῥήματα «Κατήντησε πιά κοινοτυπία νὰ λέμε, πῶς κλονίστηκε ἡ πίστις τοῦ ἀνθρώπου στὶς ἀξίαις τῆς πνευματικῆς, ἠθικῆς, πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς πολιτικῆς μας κοινωνίας. Ἡ λάμπη τῶν μεγάλων κατευθυντηρίων γραμμῶν ἔχει ἀμαυρωθῆ. Ἡ ἠθικὴ διάταξις τῶν ἀξιῶν δὲν ἔχει πιά τὴν πρώτην τῆς καθαρότητα, διαύγεια καὶ σταθερότητα».

λεις και ἐθελοδούλους.¹⁾ Λοιπὸν ὁ κίνδυνος ὁ ἀπὸ τῶν χυδαϊστῶν ὑπάρχει προφανῆς καὶ μέγιστος, ὃν δὲν ἐπιτρέπεται τὸ παράπαν νὰ παρίδωσι μήτε τὸ κράτος μήτε οἱ φιλοπάτριδες πολῖται.²⁾ Ἀποβαίνει δ' ὁ κίνδυνος τοσούτω μείζων, ὅσῳ συντονωτέρα εἶναι ἡ δρᾶσις καὶ μεθοδικωτέρα ἢ ἐνέργεια τῶν αἵρεσιάρχων. Ἀγωνίζονται θηλαδῆ ἐκ παντός τρόπου καὶ μετέρχονται πᾶσαν μέθοδον πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἰδίων σκοπῶν οὐδὲν μέσον παραλείποντες καὶ εἰς οὐδὲν ὑποχωροῦντες.³⁾ Καὶ ἐν τῇ ἀγῶνι αὐτῶν ἐπιδεικνύουσιν ὁμολογουμένως ἰσχυρὰν ἐπιμονὴν καὶ ἱκανὴν πρόοδον διαθέτοντες ἀδήλους ὑλικοὺς πόρους⁴⁾ καὶ ἔχοντες ἰσχυροὺς προστάτας.⁵⁾ Οἱ θιασῶται τῆς γλωσσικῆς αἵρέσεως ἀποτελοῦσι δὲν λέγω

¹⁾ Ὅποσα ἀντεθνικά καὶ ὀλέθρια καταργάζονται "οἱ μαλλιαροὶ" ἀνέπτυξεν εὐστόχως ἄλλοτε ὁ διαπρεπὴς νομομαθὴς καὶ πολιτικός κ. Εὐστρ. Κουλουμβάκης. Ἐπ. "Ἐμπρὸς" 26 Ἰανουαρίου 1926.

²⁾ Πολὺ ὀρθῶς ἡ τὰς ἀνακρίσεις διεξαγαγοῦσα ἐπιτροπεία παρατήρησεν ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτῆς καὶ τὰ ἐξῆς "Ἡ γλωσσοεκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις, τὴν ὁποίαν ἐξεκόλαψεν ὁ ἐκπαιδευτικός Ὀμιλος, τοῦ ὁποίου πλεῖστα μέλη οὐδεμίαν εἶχον προαίσθησιν τῶν σκοπιῶν σκοπῶν τῶν ἀρχηγῶν, ἀποτελεῖ τὸν μεγαλύτερον κοινωνικὸν καὶ ἐθνικὸν κίνδυνον τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος. Ἄν δὲ δὲν ἐξουδετερωθῇ ἐντελῶς ἢ μέχρι τοῦδε ὀλεθρία ἀποσυνθετικὴ δρᾶσις τῆς, δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς χρόνος καὶ ἡ Ἑλλάς θῆλει γεννᾶ ἀνθρώπους ὁμοίους πρὸς τοὺς περιφρονημένους ἐκείνους Γραικύλους τῆς ἐλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, οἱ ὅποιοι ἦσαν οἱ φυσικοὶ καρποὶ, οὓς μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν προσεῖδε καὶ καθώρισεν ὁ Πλάτων, ἀφοῦ θὰ προήρχοντο ἐκ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν διαφθορῶν τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας."

³⁾ Ἄλλους μὲν σαγηνεύουσι διὰ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι δηθεν προμαχοῦσι νέων ἀρχῶν καὶ προοδευτικῶν θεωριῶν, ἄλλους δὲ προσελκύουσι δι' αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς αἵρέσεως, ἥτις τὴν αὐθαιρεσίαν περὶ πάντα ἐπιτρέπουσα ἀπαλλάττει τοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κόπου, ἄλλους δὲ σαγηνεύουσι δι' ἀναλόγων ἀμοιβῶν καὶ παντοίων ὑποσχέσεων καὶ ἐπαγγελιῶν, ἄλλους δὲ τέλος πειρῶνται νὰ ἐκφοδίσωσι καὶ τρομοκρατήσωσι. Ἐνὶ λόγῳ χρησιμοποιοῦσιν εὐρείαν προπαγάνδαν, περὶ ἧς ἄλλως καὶ αὐτοὶ παρρησίᾳ ποιοῦνται λόγον. Πβλ. Δελτ. Α'. σ. 239. 241.

⁴⁾ Ὁ κ. Κουλουμβάκης ἔγραψεν ἄλλοτε (ἐν τῷ "Ἐμπρὸς" τῆς 19 Ἰανουαρίου 1926) περὶ τῆς ἐκδοτικῆς ἐταιρείας τῆς μαλλιαρῆς καὶ κομμουνιστικῆς προπαγάνδας τῆς ἐκδιδοῦσης ἀθρόα φυλλάδια καὶ βιβλία. Παρατήρει δὲ τὰ ἐξῆς. "Τὰ τεύχη ἐκδίδονται κατὰ χιλιάδας καὶ διανέμονται δωρεάν. Καὶ ἐρωτῶμεν πόθεν πορίζεται ἡ Ἐταιρεία τὰς δαπάνας; Διότι μόνον εἰς δαπάνας ὑποβάλλεται."

⁵⁾ Λυπηρὸν ὅτι παρέσυραν οὐχὶ ὀλίγους ἀγαθοὺς ἄλλως ἀνθρώπους καὶ ἰσχύοντας πολιτευτάς. Εἶναι δυσάρεστον ὅτι ἄνδρες ἀξιόϋντες νὰ διευθύνωσι τὰς τόχας τῆς πατρίδος υἰοθετοῦσι: "πλήρως τὴν ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμισιν καὶ τάσσονται ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς..." καὶ γνωματεύουσι τοιάδε "Ἐὰν ἡ ὅλη ὑπόθεσις ἦτο ἀπλῶς καὶ στενῶς γλωσσικὴ δὲν θὰ μ' ἐνδιέφερε μὰ τὴν ἀλήθειαν ἂν θὰ ἔγραφον τὸ βιβλίον καὶ ὄχι τὸ βιβλίον, δηλαδὴ ἂν θὰ ὑπῆρχε ἢ ἂν θὰ ἔλειπε ἓνα νί. Ἄλλ' ὅμως τὸ ἀλφαριθμητικὸν αὐτὸ στοιχεῖον συμβολίζει μίαν πνευματικὴν παραπλάνησιν τῆς φυλῆς, ἓνα ψευδῆ προσανατολισμὸν τῆς φυλετικῆς

συμμορίαν ἀλλ' ἀπλῶς ὄμιλον ἢ "κλίκαν," ἣς οἱ ἑταῖροι κηρύττουσιν αὐταρέσκως ἀλλήλους ὡς τοὺς κατ' ἐξοχὴν "διανοουμένους," καὶ θαυμάζοντες ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους φροντίζουσι νὰ καταλαμβάνωσιν ἐπικαίρους θέσεις καὶ ἀναρριχῶνται εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα,¹⁾ ὁπόθεν ἐλπίζουσιν ὅτι διὰ διαφόρων μεθόδων θὰ ἐπιβάλωσι τὰ μεγαλεπήβολα αὐτῶν σχέδια καὶ τὰς καινοδόξους τῆς αἰρέσεως ἀρχάς. Αἱ δὲ ἀρχαὶ αὐτῶν ἀποκορυφοῦνται κατὰ τὰ ἤδη εἰρημένα εἰς τὴν κατάρριψιν τῶν τέως περιεπομένων ἠθικῶν ἀξιῶν, τὴν διαφθορὰν τῆς γλώσσης καὶ τὴν κατάργησιν τῆς θρησκείας, τὴν ἀπορράπισιν τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ τὴν κατάλυσιν τῶν ἐθνικῶν ἰδεωδῶν, ἐνὶ λόγῳ εἰς τὴν γενικὴν σύγχυσιν καὶ ἀνατροπὴν. Ἐχουσι δ' οἱ ὄπαδοὶ τοῦτο τὸ κοινὸν γνῶρισμα, ὅτι μυκτηρίζουσι τὰ σεπτὰ τοῦ ἔθνους σεβάσματα καὶ λοιδοροῦσι τὰ ἐρίτιμα τῆς πατρίδος ἐγκαλωπίσματα.²⁾ ἀσεβοῦσιν εἰς τὴν μνήμην ἀνδρῶν περιφανεστάτων, οἵτινες δι' ὅλου τοῦ βίου εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐμόχθησαν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους.³⁾ ἀπαντῶσιν ἀναιδῶς πρὸς σοφοὺς καθηγητάς, οἵτινες τὴν ἐπιστήμην κατ' ἐξοχὴν προήγαγον καὶ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα μάλιστα ἐτίμησαν.⁴⁾ ἀποκαλοῦσι τοὺς τὰ ὀρθὰ φρονοῦντας "σχολαστικούς," "ὀπισθοδρομικούς," "ἀρτηριοσκληρωτικούς," κτλ. ὑβρίζουσι τὸ ἀνώτατον ἡμῶν ἐκπαιδευτήριον⁵⁾ κατὰ πρόφασιν μὲν ὅτι δῆθεν δὲν

μας ζωτικότητος," (Ἀναγέννηση, σελ. 58). (Ὁ ταῦτα λέγων καὶ τὴν καθαρῶσαν ἀποδοκιμάζων ληρμονεῖ ὅτι μεταχειρίζεται προφανῶς καθαρῶσαν καὶ ἐν τῇ καθαρῶσει ἀπαγγέλλει τοὺς πολιτικούς αὐτοῦ λόγους! Πλὴν ἡμῶς φρονοῦμεν ὅτι οἱ εἰρημένοι οὗτοι ἤκιστα ὀρθοὶ καὶ οὐδαμῶς εὐάρμοστοι λόγοι προέρχονται ἐκ πλάνης καὶ οὐχὶ ἐκ κακῆς προαιρέσεως καὶ ὅτι, ἐὰν ὁ γράφων προσεῖχεν ἀκριβέστερον εἰς τὰ πράγματα, θὰ ἐθλίβετο ἐκ ψυχῆς καὶ θὰ μετενόει δι' ὅσα ἔγραψεν ἄτοπα.

¹⁾ Φίλος αὐτῶν ἔγραψε περὶ τούτων τὰ ἐξῆς: "Τὸ δημοτικὸν κόμμα ἀπέδρασε πρὸς τὴν ἐξουσίαν ἐντεῦθεν θέσεις νέας καὶ πάλιν θέσεις. Εἶναι λοιπὸν τοποθετημένοι εἰς θέσεις καὶ ἀργομισθίας. Μὲ τὴν σημαίαν καὶ τὴν ἀλληλοδοθήθειαν τῆς δημοτικῆς κλίμας κατέλαβον τὰς θέσεις των. . . ."

²⁾ Ἴδὲ Σεβαστοπουλείου ἀγῶνος κρίσιν, τοῦ ἔτους 1925 σ, 16 ἐξ.

³⁾ Περὶ τοῦ πολλοῦ ἐκείνου Κοραῆ ἀποφαίνονται: ὅτι "ἔβλαψε τὸ ἔθνος μὲ τὴν ἀνεπιστημοσύνην καὶ τὴν ἀκρισίαν του." Ἀσεβῆ δὲ λέγουσι περὶ τοῦ ἀοιδίμου Μιστριώτου καὶ πλάττουσι λέξεις "μιστριωτίζω," "μιστριωτισμὸς," κ.τ.λ.

⁴⁾ Ὅρα ἄνωτ. σελ. 19.

⁵⁾ Πλβ. "Ἀναγέννηση," σ. 59.

ἐπιτελεῖ τὸν ἑαυτοῦ προορισμὸν κατ' ἀλήθειαν δὲ διότι δὲν κατάρθρωσαν νὰ εἰσπηδήσωσιν εἰς αὐτὸ καὶ ἐντεῦθεν ἐκχύσωσι τὸ ἄπλετον φῶς τῆς πρωτοτύπου αὐτῶν σοφίας. Καθ' ἅπτονται δὲ τῆς κρατούσης γλῶσσης καὶ διατείνονται περιέργως ὅτι αὕτη διαστρέφει τὴν διάνοιαν καὶ ἀποβαίνει ἢ ἀφορμὴ παντὸς κακοῦ· ἢ γλῶσσα, λέγουσι, καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα εἶναι ἡ αἰτία τῆς κακοδαιμονίας.¹⁾ Καὶ τριαῦτα διαλαμβάνουσιν οὐχὶ μόνον οἱ προστυχόντες τῆς αἱρέσεως ὄπαδοι²⁾ ἀλλ' ἐπαναλαμβάνουσι κατὰ κόρον καὶ οἱ κλεινοὶ τῆς ἐνδόξου Σχολῆς ἀρχηγοί. Εἰς τούτων περισκώπτει τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα καὶ ἀποκαλεῖ "ἄταφον νεκρὸν"³⁾, ἀποφαίνεται δὲ μετὰ πολλοῦ κόμπου καὶ ὑπέρφρονος αὐθεντίας ὅτι ἡ παιδεία ἡμῶν εἶναι "πεπαλαιωμένη, ἀφρονημάτιστος, ἐστραμμένη πρὸς ἰδεώδη νεκρά καὶ ὠχρά."⁴⁾ Ἀλλὰ δὲν λέγουσιν ὅμως κατὰ εἶνα ποτὲ λογικὴν μέθοδον συλλογιζόμενοι καταλήγουσιν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἢ ἐθνικὴ διαστρέφει τὴν διάνοιαν καὶ τὸν νατίον ὅτι ἡ ἐξαμβλωματικὴ γλῶσσα, ἣν ἕκαστος τῶν γλωσσοπλαστῶν αὐθαρέτως δημιουργεῖ, κέκτηται τὴν θαυματουργὸν δύναμιν νὰ φωτίζη τὰς διανοίας καὶ νὰ πορίζη τὴν ποθητὴν εὐδαιμονίαν. Οὐδὲ λέγουσιν ὡσαύτως, διατὶ ἄρα τὸ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου κρατοῦν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα εἶναι "ὀλέθριον". Δησμονοῦσιν ὅμως ἢ θέλουσι νὰ ἀγνοῶσιν ὅτι τὸ οὕτω καθυβριζόμενον καὶ συκοφαντούμενον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα προσήνεγκε τῇ πατρίδι πολυτίμους ὑπηρεσίας· ἐμόρφωσε λογίους ἄνδρας καὶ διαπρεπεῖς ἐπιστήμονας, ἀνέδειξε συνετοὺς καὶ φιλοπάτριδας πολιτευτὰς καὶ τέλος ἐξέθρεψε τοὺς ἐνδόξους τῶν τελευταίων πο-

¹⁾ Ἰδοὺ παράδοξοι ἀποφάνσεις "Ὁλὴ ἢ κακοδαιμονία τῆς χώρας, κάθε περιπέτεια καὶ συμφορὰ, ἕλες ἢ καταστροφές της, βασικὴν αἰτίαν ἔχουν τὸ ὀλέθριον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, τὸ Σχολεῖο... Αὐτὸ παρουσιάζει γενεὰς πνευματικῶν ἐνόχων, ἀνθρώπων χτυπημένων στὸ κέντρο τοῦ ἐγκεφάλου των. Καὶ ἀφορμὴ ὄλων αὐτῶν τὸ σχολεῖο· αὐτὸ τὸ ἄθλιο σχολεῖο. Αὐτὸ μᾶς διδάσκει τὸ ψεῦδος, μᾶς κρατεῖ ἐπιτήδεια μακρὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ἀπὸ ὀλόκληρο τὸν προορισμὸν μας..."! ("Ἐλευθ. Τύπος", τῆς 21 Νοεμβρίου 1926).

²⁾ Πβλ. Ἀναγέννηση σ. 205. ἐξ.

³⁾ Οὕτω καὶ ἐπιγράφει τὴν συλλογὴν παλαιῶν αὐτοῦ ἄρθρων. Ἐν τῇ προλόγῳ σ. β' γράφει "Ἔτσι τὸ ἐκπαιδευτικὸν μας σύστημα, ὁ νεκρὸς αὐτός... ἔμεινε πάλιν ἄταφος".

⁴⁾ Ἐνθ. ἄνωτ. σ. 299.

λέμων ἥρωας. Ἐάν ἦτο τοιοῦτον οἷον παριστῶσιν οἱ ἀστράτευτοι μεταρρυθμισταί, δὲν θὰ ἐγαλοῦχει τοὺς ἥρωας τοῦ Σαρανταπόρου καὶ τῶν Γιαγγιστῶν, τῆς Κρέσνας καὶ τῆς Δοϊράνης καὶ τῶν ἄλλων πολεμικῶν πεδίων τῶν ποτισθέντων διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τῶν πολυφιλήτων ἡμῶν ἀδελφῶν. Δὲν λέγομεν βεβαίως ὅτι τὸ κρατοῦν σύστημα εἶναι τέλειον καὶ δὲν δεῖται βελτιώσεως. Ἐκ τοῦ ἐναντίου συνομολογοῦμεν ὅτι χρήζει ἐν πολλοῖς μεταβολῆς καὶ συμπληρώσεως. Ἄλλ' ἀδιστακτικῶς φρονοῦμεν ὅτι καὶ παρὰ τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ εἶναι ἀσυγκρίτως ὑπέρτερον καὶ μυριάκις προτιμότερον τοῦ ἰδιωρρύθμου ἐκείνου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, ὅπερ ἀποτυφλοῖ καὶ αὐτὸ τοῦτο δολοφονεῖ ψυχικῶς τοὺς μαθητὰς καὶ εἰσηγεῖται τὴν μέθοδον τοῦ νὰ μὴ μαθηθῆν ὁ μαθητὴς παρὰ τοῦ διδασκάλου τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν ἀλλὰ νὰ διδάσκη αὐτὸς τὸν διδάσκαλον τὴν ἑαυτοῦ διάλεκτον.¹⁾ Λοιπὸν τὰ πάντα οἱ γλωσσικοὶ αἵρεσιάρχαι κατακλευάζουσι καὶ καθυβρίζουσι, κληρικοὺς καὶ διδασκάλους, τὴν ἡγήτιδα τάξιν καὶ ὅλον συλλήβδην τὸν λαόν. Ὅ,τι δὲ μένει ἀνύδριστον καὶ ὑπέρκειται θαυμαστόν, εἶναι μόνον ἡ περίπυστος αἵρεσις καὶ οἱ θιασῶται αὐτῆς. Ἄλλ' ὅπερ ἀποδαίνει παράδοξον καὶ καταντᾷ σχεδὸν ἀπίστευτον εἶναι ὅτι καίπερ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι φωρῶμενοι ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας τὴν δαδα τῆς ἀναφλέξεως καὶ καταφέροντες τὸν πέλεκυν τῆς καταστροφῆς ὅμιος ὑποκρίνονται τοὺς ἀγαθοὺς καὶ φιλονόμους πολίτας. Καὶ πρὸς τὴν φρικτὴν μὲν ἀληθῆ δὲ κατηγορίαν ὅτι γίνονται κακοὶ τοῦ ἔθνους δαίμονες καὶ τρομεροὶ τῆς κοινωνίας μάστιγες, διατείνονται ὅτι εἶναι χρηστοὶ ἄνδρες καὶ μονονουχί φιλοπάτριδες.²⁾ Τινὲς δ' αὐτῶν εἰς τοιοῦτο σημεῖον θάρρους προβαίνουσιν ὥστε καὶ κακίζουσι τοὺς καταγγέλλοντας τὰ ἀληθῆ καὶ χαρακτηρίζουσι αὐτοὺς ὡς συκοφάντας.³⁾ Δὲν ἀρνούμεθα εἰς τοὺς ἄλλους πάντας

¹⁾ Πόλ. Δελτ. τομ. Β', σ. 77 "τὸ γραπτὸν λόγον τὸ σχολεῖο θὰ τὸν μάθῃ ἀπὸ τὰ παιδία,!!

²⁾ "Ὁ δημοτικιστὴς (λέγει μαλλιαρὸς) δὲν εἶναι προδότης, εἶναι ὅσο κι' οἱ ἄλλοι πατριώτης,!" Ἀναγν. σ. 14.

³⁾ Ὁ κλεινὸς τῆς μεταρρυθμίσεως ἀρχηγέτης παρακονεῖται ὅτι οἱ "Ἕλληνας λόγιοι δὲν διεμαρτύροντο "ὅταν ἐφτόνοντο ἢ ἀτιμώτερες συνειδητὲς συκοφαντίες καὶ γροεμιζόντανε ἀληθινὰ ἔργα πολιτισμοῦ ὅπως τὸ Μαράσλειο Διδασκαλεῖο καὶ ἡ παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία (Ἐλεύθερ. Τύπος τῆς 23 Ὀκτωβρίου 1926. Ἀναγν. 123).

φιλοπατρίαν οὐδ' ἀξιοῦμεν ὅτι ἡμεῖς οἱ ἀντιφρονοῦντες ἔχομεν τὸ
 "μονοπάλιον τοῦ πατριωτισμοῦ," ἀλλὰ παρατηροῦντες μόνον ὡς
 ἀπροκατάληπτοι κριταὶ τὰ κατὰ σχέδιον προδιαγεγραμμένον κατὰ
 τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας ἀπὸ πολλοῦ τελοῦμενα ἐρωτῶμεν
 ἀπλῶς ἄρα δύνανται οἱ τριαῦτα διαπράττοντες νὰ θεωρηθῶσι γνή-
 σιοι κατὰ τὰ φρονήματα. Ἑλληγες; Καὶ θὰ ἠδύναντο ἄρα οἱ μέ-
 γιστοι ἐχθροὶ καὶ θεινότατοι πολέμιοι τῆς πατρίδος νὰ διαπράξωσι
 ἢ νὰ εὐχρηθῶσι χεῖρονα ἐκείνων, ὅσα αὐτοὶ ἀνευδότης εἶτε ἐν ἐπι-
 γνώσει εἶτε ἴσως ἐν μέρει καὶ ἀσυνειδήτως κατεργάζονται; Τὰς
 κινδυνώδεις καὶ ἐθνοκτόνους τῶν ἀνθρώπων τούτων πράξεις οὔτε
 νῦν τὸ πρῶτον οὔτε ἡμεῖς μόνον καταγγέλλομεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν
 λαόν. Ἀπὸ τοῦ σεμνοῦ τοῦδε καὶ ἐπισήμου βήματος πάλαι τε καὶ
 ἐπ' ἐσχάτων πολλάκις ἠκούσθη ἔντονος καὶ περιπαθῆς ἐκ τοῦ ἄλ-
 φους ἢ φωνῆ διαπρεπῶν καθηγητῶν διακηρύττουσα τοὺς κινδύ-
 νους τῆς Φυλῆς καὶ καλοῦσα τὸν λαόν εἰς ἐγρήγορσιν καὶ προσο-
 χίην. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἐπίσης σεμνοῦ βήματος τῆς Βουλῆς καὶ
 ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ ἐθνικοῦ Συνεδρίου καὶ τοῦ φιλολογικοῦ Συλ-
 λόγου "Παρνασοῦ," καὶ ἀπὸ τοῦ τῆς Δημοσιογραφίας ἠκούσθησαν
 πολλάκις πολλῶν ἐπισήμων καὶ διαπρεπῶν ἀνδρῶν ἰσχυραὶ κατὰ
 τῶν συμβαινόντων αἱ διαμαρτυρίαι καὶ ἐκρούσθη ἠχηρὸς τοῦ με-
 γάλου κινδύνου ὁ δυσάγγελος κώδων. Ἄλλ' εἶναι ἐπὶ τέλους ἀνάγκη
 νὰ ἀνανήψωσι πάντες καὶ ἐπεμβαίνουσα ἢ πολιτεία πλήρῃ κατὰ
 κόρρης τοὺς πλήττοντας αὐτὴν ἀνηλεῶς εἰς τὰ καίρια. Διότι πει-
 ρῶνται τὰ πάντα νὰ καταρρίψωσι καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἐρειπίων καὶ
 τῶν γενικῶν συντριμμάτων νὰ ὀρχῶνται καὶ κορδακίζονται. Ἐχομεν
 δ' ὅμως πεποιθήσιν ὅτι τὸ ἔθνος ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτοὺς δὲν
 παρεφρόνησεν οὐδ' ἀπεφάσισε νὰ διαπράξῃ αὐτοκτονίαν καὶ ὅτι
 δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ ἐπὶ πολὺ τὴν συνέχειαν τῶν ἀσέμων κορδακι-
 σμῶν. Προτρέπομεν δὲ τοὺς ἀσεβοῦντας εἰς τὰ ἱερώτατα νὰ μὴ
 ἐξαντλῶσι τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις δὲν θὰ ἀνεχθῆ
 μέχρι τέλους νὰ διαπράττωνται τὰ μυσαρῶτατα τῶν ἀνοσιουργη-
 μάτων. Ἄς μὴ θελήσῃσι νὰ λάβωσι διὰ σκληρᾶς πείρας τὸ πι-
 κρὸν αὐτοῖς μάθημα, ὅτι ὁ λαὸς ἀτενίζει πάντοτε εὐλαβῶς πρὸς
 τὰς θεσπεσίας τοῦ Γένους Ἰδέας, αἵτινες ἐφώτισαν μὲν καὶ ἐθέρ-

μαναν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς δουλείας τοὺς προπάτορας καὶ ὠδήγησαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν καταυγάζουσι δὲ ἀδιαλείπτως καὶ ζωογονοῦσιν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τοὺς ἀπογόνους καὶ κατευθύνουσιν εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου. Αἱ σεμναὶ ἐκεῖναι ἰδέαι ἠγγλάϊζον τοὺς εὐπόρους φιλογενεῖς ἄνδρας, οἵτινες ἐκόσμησαν τὰς Ἀθήνας διὰ καλλιμαρμάρων μεγάρων εἰς τὴν Ἐπιστήμην καὶ εἰς τὰς Μούσας ἀφιερωμένων ἢ ὤρισαν διαγωνίσματα καὶ ἔταξαν ἐπαθλα παρορμῶντες εἰς θεραπείαν τῶν ἐπιστημῶν καὶ καλλιέργειαν τῶν διανοητικῶν τοῦ ἔθνους δυνάμεων. Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους ἀνήκει καὶ ὁ ἀσίδιμος Κωνσταντῖνος Σεβαστόπουλος, ὅστις ἱδρυσεν τὸν φερόνυμον ἀγῶνα καὶ προέβαλε τῇ σπουδαζούσῃ νεολαίᾳ κάλλιστον ἀγώνισμα πρὸς σύντονον σπουδὴν καὶ ἐκθυμον προαγωγὴν τῆς θείας ἡμῶν γλώσσης καὶ τῶν συναφῶν αὐτῇ ὑψηλῶν νοημάτων.

Εἰς τὸν προαγῶνα προσήλθον φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι μόνον 18. Πάντες οὗτοι ἔγραψαν οὕτως ἐπιτυχῶς, ὥστε ἡ ἐπιτροπεία μετὰ δυσκολίας προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν δώδεκα ἠναγκάσθη δὲ μετὰ δυσφορίας νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς ὑπολοίπους, διότι ῥητὴ τοῦ διαθέτου διάταξις δὲν ἐπιτρέπει τὴν μετοχὴν πλειόνων εἰς τὸν ἀγῶνα. Τούτου μετέσχον 11, ἐνὸς δι' ἄγνωστον αἰτίαν μὴ προσελθόντος, καὶ ἀνελάβον νὰ γράψωσι περὶ θέματος, ὅπερ ἐκ πολλῶν διὰ κλήρου ὀρισθὲν ἦτο "ποῖα τις ἡ κατάστασις τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας". Οἱ διαγωνισάμενοι ἀνέπτυξαν τὸ δοθὲν αὐτοῖς θέμα καθόλου εἰπεῖν εὐστόχως καὶ ἐπιτυχῶς. Ὁ γράψας τὴν διατριβὴν Α γράφει μὲν πολλὰ ἀλλ' οὔτε ἐν λογικῇ συναφείᾳ πάντοτε οὔτε ἐν γλώσσῃ καθαρᾷ καὶ ξένη ἀμαρτημάτων. Ὁ συντάξας τὴν διατριβὴν Β ἐκτρέπεται εἰς ὑπερβολὰς καὶ ἔχει σφαλερὰ νοήματα· οὕτω λέγει πλὴν ἄλλων ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι θεῖος καὶ θὰ ζῇ μέχρι θανάτου. Ἡ δὲ διὰ τοῦ γράμματος Γ σεσημασμένη ἐκθεσις δὲν ἐνέχεται μὲν πολλοῖς γλωσσικοῖς ἀμαρτήμασιν ἀλλὰ στερεῖται τῆς προσηκούσης συναφείας καὶ εὐτονίας. Ὁ συντάκτης τῆς διατριβῆς Θ προθυμούμενος νὰ γράψῃ πολλὰ δὲν φροντίζει περὶ τῆς συναφείας τῶν νοημάτων καὶ τῆς γλωσσικῆς ἀκριβείας. Ὁ δὲ γράψας τὴν διατριβὴν Δ μεταχειρίζεται γλῶσσαν καθαρὰν σπου-

δαίων ἀμαρτημάτων καὶ ἐπιδεικνύει εὐστοχίαν παρατηρήσεως καὶ ὀρθότητα κρίσεως ἀλλὰ σπεύδων νὰ γράψῃ πολλά δὲν εὐκαιρεῖ νὰ ἐπεξεργασθῇ προσηκόντως τὰ γεγραμμένα. Ὁ τῆς διατριβῆς Ε συντάκτης παρέχει ἑκθέσιν διεξοδικήν μαρτυροῦσαν ὑγιᾶ νοῦν καὶ θερμὴν καρδίαν ἀλλὰ περιπίπτει, ὡς μὴ ὄφελε, εἰς γλωσσικὰ ἀμαρτήματα. Ἡ δὲ ἑκθεσις Δ ἐμφαίνει μὲν ὀρθὰ διανοήματα ἀλλὰ δὲν εἶνε ἄμοιρος κηρῶν καὶ γλωσσικῆς δυσκαμψίας. Ἡ διατριβὴ Γ εἶναι μὲν συντομωτέρα ἀλλὰ περιεκτικὴ ἀδρῶν νοημάτων καὶ ἄμοιρος σφαλμάτων. Ὁ δὲ τὴν ἑκθεσιν Κ γράψας δὲν εἶναι μὲν ὅλως ἀπηλλαγμένος σφαλμάτων ἀλλ' ἀναπτύσσει τὴν ὑπόθεσιν μετὰ λογικῆς ἀκολουθίας καὶ ἰκανῆς ζωηρότητος. Ὁ γράψας τὴν ἑκθεσιν Ζ φαίνεται ἔχων γνῶσιν τῆς ἱστορίας, κρίσιν ἀσφαλῆ καὶ χάριν ἐκφραστικὴν. Ὁ δὲ τῆς διατριβῆς Β συντάκτης ἔχει μεγάλην εὐχέρειαν εἰς τὸ ἐκφράζειν πολλά καὶ ὀρθὰ νοήματα καὶ εὐγενῆ συναισθήματα. Οἱ συντάκται ἴδια τῶν τριῶν τελευταίων διατριβῶν παρέχουσιν ἐλπίδας ὅτι ἐπιμελούμενοι καὶ ἀσκούμενοι θέλουσι καταστῆ εὐδόκιμοι συγγραφεῖς.

Ἡ ἐπιτροπεία συγχαίρει καὶ ἐπαινεῖ θερμῶς πάντας τοὺς φιλοτίμως καὶ εὐτόλμως κατελθόντας εἰς τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα καὶ παραινεῖ αὐτοὺς νὰ συνεχίσωσι μετὰ ζήλου τὸν πλουτισμὸν τῶν νοημάτων καὶ τὴν θεραπείαν τῆς πατρίου γλώσσης. Ἰδίου δ' ἐπαίνου κρίνει τοὺς γράψαντας τὰς ἐκθέσεις Ε, Δ, Α. Ἀπονέμει τὸ ἔπαθλον εἰς τὸν συντάκτην τῆς διὰ τοῦ γράμματος Β-σεσημασμένης διατριβῆς καὶ διανέμει τὸ ἐκ δραχμῶν χιλίων περίσσευμα τοῦ οἰκείου κληροδοτήματος εἰς τοὺς συντάκτας τῶν ἐκθέσεων Γ, Ζ, Κ.

Τὰ δοκίμια τῶν διαγωνισαμένων μαρτυροῦσι περιφανῶς ὅτι ὁ μυκώμενος βορρᾶς τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ ψυχράνη τὰ εὐγενῆ συναισθήματα τῆς σεμνῆς τῶν νέων καρδίας οὐδ' ὁ λίψ τοῦ ὕλισμοῦ νὰ μαράνη τὰ εὖοςμα ἄνθη, ἅτινα ἐν τῷ σεμνῷ ἄλσει τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Φοίβου ἄσκησι ἐργάται προθύμως κηπεύουσι καὶ διὰ τῶν διαυγῶν ναμάτων τῆς οὐρανίας γλώσσης δαψιλῶς καταρδεύουσιν. Ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ διανοήματα πρόοδος τῶν φοιτητῶν παρέχει ἀρίστας ἐλπίδας καὶ πληροῖ

ἡμᾶς εὐλόγου ὑπερηφανίας καὶ ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Καὶ ὁ λαὸς ἡμῶν δύναται νὰ εὐελπιστῆ καὶ νὰ ἀποβλέπῃ εἰς ἄριστον μέλλον, διότι κέκτηται τὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς καὶ τῆς προόδου. Ἐνδέχεται νὰ στερῆται ἐπὶ τοῦ παρόντος μεγάλων ἐπιστημόνων καὶ ὑπερόχων πολιτικῶν ἀλλ' ἔχει νεολαίαν εὐστομουσαν καὶ ἀγαπῶσαν τὴν ἀθάνατον γλῶσσαν, δι' ἧς ἄδει τὸ κάλλος τῆς φύσεως καὶ ὕμνει τὴν δύναμιν τοῦ κοσμοποιοῦ θεοῦ. Naί· δύναται νὰ εὐελπιστῆ, ἐφ' ὅσον εὐλαβεῖται τὴν τελειοτάτην γλῶσσαν, σέβεται τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ περιέπει μετὰ τιμῆς τὰ ὑψηλὰ ἰδεώδη, ἐφ' ὅσον μένει καθαρὰ καὶ ἀγνή ἀπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος τῆς ἀνατροπῆς ἢ ἐλληνικῆς νεολαία. ἢ γλυκεία αὕτη τοῦ ἔθνους παραμυθία, ἢ χρυσὴ τοῦ Γένους ἐλπίς.

Ἡ ἐπιτροπεία

ΘΕΟΦ. ΒΟΡΕΑΣ

ΕΡΡ. ΣΚΑΣΣΗΣ

ΚΩΝ. ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ (εἰσηγητῆς)

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς εἰσηγήσεως ὁ Πρύτανης κ. Β. Αἰ-
γινήτης ἀποσφραγίσας τοὺς φακέλλους ἀνήγγειλεν ὅτι τοῦ μὲν ἐπά-
θλου ἔτυχεν ὁ κ. Π. Πατριαρχέας, φοιτητῆς τῆς Φιλοσοφικῆς
Σχολῆς, τῆς δὲ διανομῆς τοῦ χιλιοδράχμου περισσεύματος ἠξιώ-
θησαν ἡ δ^νς Ἀγγελικὴ Κουκῆ, Γ. Παπαγεωργίου, φοιτηταὶ τῆς φι-
λολογίας, καὶ Ἐπ. Κουνέλης φοιτητῆς τῆς Θεολογίας· τέλος δ'
ἐπηνέθησαν ἡ δ^νς Ἰσμήνη Ξανθάκου, Εὐ. Μανῆς καὶ Β. Πα-
τριαρχέας, φοιτηταὶ τῆς φιλολογίας. Οἱ βραβευθέντες προσήλθον
ὕπὸ τὰς ἐπευφημίας τῶν παρισταμένων καὶ ἐδέξαντο τὰ συγχα-
ρητήρια τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ τοῦ Πρυτάνεως, τῆς
ἀγωνοδίκου ἐπιτροπείας καὶ τῶν ἄλλων τοῦ Πανεπιστημίου κα-
θηγητῶν.